

**ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХАД СТРАТЕГИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ
САЛБАРТ ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ, ГАДААД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА**
(Харьцуулсан судалгаа, Захиалагч - УИХ -ын гишүүн С. Бямбацогт)

*Д. Мягмарцэрэн, Г. Билгээ, Ц. Болормаа, Г. Гэрэл,
Ч. Онончимэг, Ц. Элбэгзаяа*

Агуулга

Оршил

Судалгааны үр дүн, санал зөвлөмж

1. Монгол Улс дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал
2. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах талаарх эрх зүйн зохицуулалт
3. Зарим улс орнуудын гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах болон хориглосон талаархи туршлага
  - БНХАУ
  - ХБНГУ
  - ОХУ
  - Дэлгэрэнгүй хүснэгт
4. “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” хуулийн төсөлд хийсэн шинжилгээ

Ашигласан материалын жагсаалт

Хавсралтууд

Хавсралт – 1.

- Монгол улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт (Салбараар)

Хавсралт – 2.

- Монгол улсад бүртгэгдсэн гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн тоо (Салбараар)

Хавсралт – 3.

- Монгол улсад бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт(Улсаар)

Хавсралт – 4.

- БНХАУ-ын гадаадын хөрөнгө оруулалтын каталог

***

Оршил

Судалгааг УИХ-ын гишүүн С.Бямбацогтын 6/43 тоот албан бичгээр ирүүлсэн “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт гадаадыг хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн төсөл”-д шинжилгээ хийлгэх, гадаад орнуудын холбогдох хуулийн зохицуулалтын талаарх харьцуулсан судалгаа хийлгэх захиалгын дагуу УИХ-ын Тамгын газрын судалгааны төвийн Эдийн засгийн судалгааны багийн судлаачид хийж гүйцэтгэв.

Энэхүү судалгаа нь:

- Монгол Улс дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал, гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаархи эрх зүйн зохицуулалт
- Энэ талаарх бусад орнуудын туршлага
- Хуулийн төсөлд хийсэн шинжилгээ гэсэн үндсэн хэсгүүдтэй.
- Судалгаанд жишээ болгон 20 орчим орныг сонгон авч харьцуулан судласан. Эдгээрийг сонгохдоо манай улсад оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээгээр тэргүүлж байгаа улс орнууд, мөн гадны хөрөнгө оруулалтаар эдийн засгаа хөгжүүлсэн туршлага бүхий улс орнууд, эдийн засгийн өсөлт, хөгжлөөр манай улстай ойролцоо улс орнууд гэсэн шалгуурыг үндэслэсэн.

Судалгааны үр дүнд манай улсад оруулж буй гадны хөрөнгө оруулалтаас хүртэх үр ашгийг дээшлүүлэхийн зэрэгцээ үндэсний аюулгүй байдал болон дотоодын эдийн засгийн хөгжилд сөргөөр нөлөөлөхүйц эрсдэл ба үүнээс сэргийлэх арга замуудыг тодорхойлохыг зорьсон болно. Судалгааны үр дүн, бусад орнуудын туршлагад тулгуурлан Монгол улсын стратегийн ач холбогдолтой салбарууд, тэдгээрийг тодорхойлсон байдал, хууль эрх зүйн хүрээнд тавьсан хязгаарлалт, хориглолт бий эсэх, хэрэгжүүлэх боломж, механизм нь ямар байгаа талаар харьцуулан судлав.

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН, САНАЛ ЗӨВЛӨМЖ

Судалгааны үр дүнгээс харахад аль ч улсад гадаадын хөрөнгө оруулалтын бодлогоо үндэсний аюулгүй байдал болон дотоодын эдийн засгаа хамгаалах бодлоготойгоо уялдуулан шууд болон шууд бус аргаар зохистой хэмжээнд хязгаарлах, шаардлагатай бол хориглох арга хэмжээ авдаг байна.

Судалгаанд хамрагдсан 20 орноос ОХУ, БНХАУ нь бие даасан хуулиар стратегийн ач холбогдолтой салбараа тодорхойлж эдгээр болон бусад холбогдох салбаруудад нь гадаадын хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээг хязгаарлах, эсвэл хориглох тухай хуульчилсан байна.

Бусад орнуудын хувьд тухайн тухайн салбарын хуулиараа гадаадын хөрөнгө оруулагчдын эзэмших хувь хэмжээг тогтоох, үнэ, тарифийн дээд хязгаар тогтоох, тусгай зөвшөөрөл авах процессийг олон шат дамжлагатай, хяналттай болгох, ажиллах хүчний квот болон ижил хэмжээний цалин тогтоох, хөрөнгө оруулалтын болон хувь нийлүүлэгчдийн гэрээгээр хязгаарлах зэрэг шууд бус олон арга механизмуудыг ашиглан зохицуулалт хийж байна.

Судалгаанаас үзэхэд 2010 онд шинэчлэн баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3-р бүлэгт эдийн засгийн аюулгүй байдал, бие даасан байдлаа хангаж хөгжих, хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлого явуулах, төсөв, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг баталгаажуулах гэх мэтийн үзэл баримтлалуудыг тодорхойлсон боловч стратегийн ач холбогдолтой салбаруудыг нарийвчлан тогтоосон, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үзэл баримтлалд нийцүүлэн гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын тэнцвэрт байдал, стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт баримтлах хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхойлсон тодорхой хуулийн зохицуулалт, хэрэгжүүлэх механизм дутагдалтай байна. Одоогоор манай улсад Засгийн газрын тогтоолоор стратегийн ач холбогдол бүхий орд газруудын жагсаалтыг баталсан, Үндсэн хуулиар гадаадын этгээдэд газар өмчлөхийг хориглосноос өөр тодорхой хязгаарлалт байхгүй байна.

Бусад орнуудын туршлагаас үзэхэд, зарим орнуудын хувьд стратегийн ач холбогдолтой салбаруудаа хуульчлан нэрлэсэн, эсвэл салбарын хуулиндаа гадаадын хөрөнгө оруулалтын хязгаарлалтыг шууд болон шууд бус замаар хориглосон болон хязгаарласан зохицуулалт байдаг байна.

Монгол улсын эдийн засгийн эмзэг бүтэц, гадаад худалдаа болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын өсөлт, тодорхой салбарт чиглэгдэж байгаа байдал, хөрөнгө оруулалт хийж буй арга механизм, ирээдүйд гарч болзошгүй үр дагаврыг харгалзан үндэсний аюулгүй байдалд хамааралтай зарим салбаруудад гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татахдаа дэлхий нийтээр дагаж мөрдөж байгаа хөрөнгө оруулалтын болон хувь нийлүүлэлтийн гэрээний стандарт, шууд бус хязгаарлалтын арга хэрэгсэлүүдийг ашиглах, илүү нээлттэй, хяналттай хамтын ажиллагааны зарчмыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай болох нь судалгаанаас харагдаж байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлахдаа гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах эерэг, тааламжтай нөхцөлийг алдагдуулахгүй байх, Монгол улсын олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эерэг үнэлэмжийг бууруулахгүй байхаар тооцож зохицуулалт хийх шаардлагатай байна.

Хуулийн төслийг боловсруулсан байдлаас үзэхэд, 2008 онд батлагдсан ОХУ-ын батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн концепцтэй нэлээд дөхүү байгаа боловч дараахь хэд хэдэн асуудлыг анхаарах шаардлагатай болох нь харагдаж байна. Тухайлбал:

1. Хуулийн агуулгаас үзэхэд энэ хуульд стратегийн ач холбогдол бүхий үйл ажиллагааг тодорхойлохдоо ихэвчлэн ОХУ-ын ижил төстэй хуулийн батлан хамгаалахын чиглэлийн үйл ажиллагааны төрлүүдийг авсан байх ба үүн дээр нэмж ашигт малтмал, хүнсний аюулгүй байдал, өдөр тутмын хэвлэл, телевиз радио, холбоо мэдээлэл зэрэг цөөхөн салбаруудыг нэмж тусгасан нь хангалтгүй байна.
2. Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан концепцийн агуулгыг хуулийн төсөлд бүрэн тусгаагүй байна. Тухайлбал, ашигт малтмал, эрчим хүч, банк санхүү, зам тээвэр зэрэг салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг холбогдох хуульд өөрчлөлт оруулах замаар зохицуулалт хийнэ “хэмээн тусгасан боловч энэ хуулийн төсөлд үзэл баримтлалын агуулгад тэр бүр нийцэх зүйл, заалт ороогүй байна.
3. Хуулийн төслийн 5-р зүйлд заасан “стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид хяналт тогтоох” тухай зохицуулалт нь ойлгомжгүй, төрийн зүгээс тухайн хяналтын багц эзэмшигчид тавих хяналт, хязгаарлалт зэргийг тодорхой заагаагүй, агуулга, утга санаа нь бүрхэг байна.

Хуулийн төслийн хувьд үндсэндээ үзэл баримтлал, зорилгоо тэр бүр хангаж чадахгүй нь харагдаж байгаа тул дараах асуудлуудыг нэмж тусган дахин боловсруулах нь зүйтэй юм. Хуулийн нэр, концепцээс үзэхэд, үндэсний аюулгүй байдалд хамаарах стратегийн ач холбогдолтой салбаруудад хийгдэх гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах, хяналт тавих тухай хууль гэж ойлгогдож байгаа. Иймд энэ хуулийн зохицуулалтанд дараах салбаруудын үйл ажиллагаануудыг тодорхой нарийвчилсан байдлаар тусгаж, холбогдох зохицуулалтуудыг хийх нь зүйтэй байна. Үүнд:

1) Стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудыг энэ хуулиар тодорхойлох.

- а) Ашигт малтмал
- б) Төсөв, банк санхүү, хөрөнгийн зах зээл
- в) Зам тээвэр, эрчим хүч зэрэг дэд бүтцийн салбар
- д) Харилцаа холбоо, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл
- е) Үл хөдлөх хөрөнгө зэрэг салбаруудын үйл ажиллагаанаас аль хэсгийг нь стратегийн ач холбогдолтойд тооцохыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудын тусламжтайгаар нарийвчлан тодорхойлох шаардлагатай.

2) Хязгаарлалтын арга хэлбэрүүдээ тодорхойлох

- a) Хувьцаа эзэмших хувь хэмжээг тогтоох буюу шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тодорхой заах.
- b) Ажиллах хүчний квот тогтоох замаар дотоодын ажиллах хүчээ дэмжиж хөдөлмөрийн зах зээлээ хамгаалах. Мөн гадаад ажилчдын ажлын байрны төлбөрийн нэмэгдүүлэх нь ГХО-ыг шууд хориглосон зохицуулалт болдоггүй боловч шаардлагатай салбартаа уян хатан байдлаар хязгаарлалт хийж буй тул энэ нь аль аль талдаа хүлээн зөвшөөрөхүйц хязгаарлалт болж болно.
- c) Лицензийн систем буюу аливаа үйл ажиллагааг эрхлэх зөвшөөрлийг олгохдоо тодорхой үе шат бүхий процесс бий болгох нь хязгаарлалт шаардлагатай салбартаа шууд бус байдлаар хязгаарлалт тавьж байгаа хэлбэр болно. Нөгөө талаар, энэ процессын явцад тухайн ГХО-ын талаарх нарийвчилсан мэдээллийн сан бүрддэг тул энэ нь ийм төрлийн хязгаарлалтыг хэрэглэх үндэслэлийг нэмэгдүүлж байгаа юм.
- d) ГХО-т бүхий үйл ажиллагаанд тодорхой цаг хугацаанд үечилсэн байдлаар буюу эсвэл тодорхой үйл ажиллагаанд чиглэсэн байдлаар хяналт шалгалт байнга хийх нь аливаа зөчил, эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх ач холбогдолтой. Гэвч энэ нь хөрөнгө оруулагчийн хэвийн үйл ажиллагаанд их бага ямар нэг хэмжээгээр ямагт саад болж байдаг тул шууд бус хязгаарлалтын нэг төрөл болох юм.

Судалгааны үр дүнгээс харахад дотоод эдийн засгийн чадавхи сайтай ОХУ, БНХАУ зэрэг томоохон орнууд шууд хориглох механизмыг хэрэглэж байгаа нь харагдаж байна. Монгол улс шиг хөгжиж байгаа, буурай орнуудын хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг шууд хориглохоос илүүтэй зохистой хязгаарлалт, хяналтын бодлогыг хэрэгжүүлэх нь илүү оновчтой байх болов уу хэмээн үзэж байна. Үүнтэй холбогдуулан “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт гадаадыг хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн төсөл”-д хийсэн шинжилгээ болон бусад улс орнуудын туршлагын талаархи дэлгэрэнгүй мэдээллийг судалгааны үндсэн хэсгээс үзнэ үү.

1. МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрхэн татах, гадаадын хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн асуудал, татварын тогтолцоо, эрх зүйн бусад холбогдолтой зохицуулалтыг улс орон бүхэн өөрийн орны онцлог талыг харгалзан өөр өөрөөр шийдвэрлэдэг.

Манай орны хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалт нь бүхэлдээ хийгээд бүсчилсэн нутаг дэвсгэр, тодорхой аймаг нийслэл, сум баг, компанийн хөгжил дэвшил, үйл ажиллагаанд чухал нөлөө үзүүлдэг улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн чухал хүчин зүйл юм. Монгол улсын эдийн засгийн хөгжилд гадаадын хөрөнгө оруулалт голлох байр суурийг эзэлж байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татахад дараахь давуу талууд байна.

Давуу талууд:

- Гадаадын Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин бүрдсэн.
- Гадаадын Хөрөнгө оруулалттай холбоотой Олон улсын гэрээ, конвенцид нэгдэн орж, соёрхон баталсан.
- Дэлхийн Худалдааны байгууллага, НҮБ болон холбогдох бусад олон улсын байгууллагад гишүүнээр элссэн.
- Нээлттэй эдийн засгийн бодлоготой.
- Татварын тогтолцоо, хөнгөлт, чөлөөлөлтийн систем
- Хоёр их гүрний дунд оршдог
- Байгалийн томоохон нөөц ордуудтай.

Дутагдалтай талууд нь :

- Хууль эрх зүй, эдийн засгийн тогтворгүй байдал/эмзэг эдийн засагтай жижиг улс/
- Улс төрийн тогтворгүй байдал
- Инфляци
- Дэд бүтцийн хөгжил сул
- Авлига, хүнд суртал
- далайгаас алслагдсан, газар зүй, байгаль, цаг уурын тааламжгүй нөхцөл

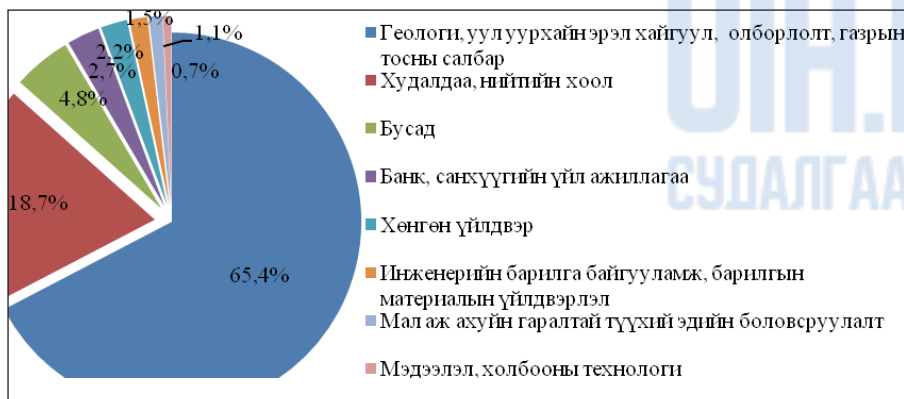
Монгол Улс дэлхийн бусад орны нэгэн адил гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж үр шимийг нь хүртэх зорилгоор Үндсэн хууль болон Монгол Улсын элсэн орсон олон улсын гэрээгээр зохицуулахын зэрэгцээ “Монгол Улсын Гадаадын Хөрөнгө Оруулалтын хууль”-ийг 1993 онд баталсан бөгөөд 1998, 2001, 2002 болон 2008 онд 2 удаа нийт 5 удаа нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. Энэхүү хуулийн хүрээнд “Гадаадын Хөрөнгө Оруулалт, Гадаад Худалдааны Агентлаг”-ийг байгуулан ажиллаж байна.

Монгол улс нь Дэлхийн Банкны Хөрөнгө оруулалтын даатгалын олон талт агентлагийн гишүүн бөгөөд 1965 оны Вашингтоны конвенцид Олон улсын хөрөнгө оруулалтын маргааныг шийдвэрлэх асуудлаар 1996 онд, 1985 оны Сөүлийн конвенцид хөрөнгө оруулалтын даатгалын асуудлаар 1999 онд тус тус элсэн орсон.

Манай улс бусад орнуудтай харьцуулахад дэлхийн гадаадын хөрөнгө оруулалтын урсгалаас өчүүхэн хэсгийг хүртэж байгаа нь олон хүчин зүйлээс шалтгаалж байгаа хэдий ч хөрөнгө оруулалтыг дэмжих оновчтой бодлого, зөв зохион байгуулалт, эрх зүйн таатай орчин зэргийг оновчтой бүрдүүлэн хөгжүүлж чадвал зохих үр шимийг хүртэх бүрэн боломжтой юм. 1990 оноос өнөөг хүртэл Монгол Улсад 104 улс орон, тусгай статустай бүс нутгуудаас **10686** гадаадын хамтарсан болон 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай компани бүртгэгдэж, нийт **4 826 тэрбум ам.долларын** хөрөнгө оруулалт хийгдсэн байна.

Нийт гадаадын хөрөнгө оруулалтын 65,4 хувь буюу 3156,2 тэрбум ам.долларыг геологи, уул уурхайн салбарт, 18,7 хувь буюу 901,7 сая ам.долларыг худалдаа нийтийн хоолны салбарт, 2,7 хувь буюу 131,4 сая ам.доллар нь банк санхүүгийн салбарт, 2,2 хувь буюу 107,9 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалтыг хөнгөн үйлдвэрийн салбарт, үлдсэн 11,0 хувийг нь бусад салбаруудад оруулсан байна.

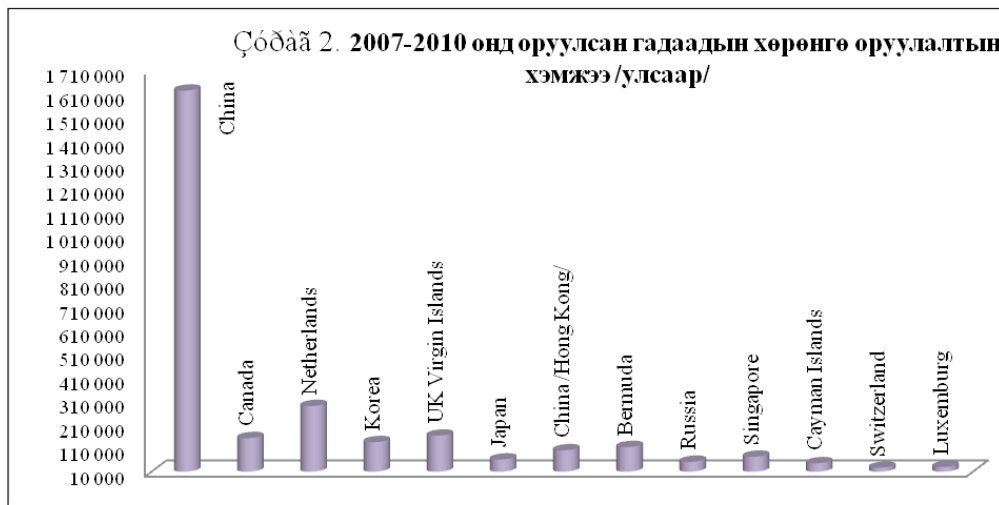
Зураг 1. Гадаадын хөрөнгө оруулалт хамгийн ихээр хийгдсэн салбарууд

Эх сурвалж: Гадаадын Хөрөнгө Оруулалт, Гадаад Худалдааны Агентлаг

Манай улсад 1990 оноос одоог хүртэл хамгийн их хөрөнгө оруулалт хийсэн улс орон буюу оруулсан хөрөнгийнх нь нийт гадаадын хөрөнгө оруулалтад эзлэх хувиар нь авч үзвэл:

- БНХАУ-аас 51,9 хувь буюу 2465,0 тэрбум ам.доллар,
- Канад 8,3 хувь буюу 400 сая ам.доллар,
- Их Британийн Виржин арал 7,6 хувь буюу 367,1 сая ам доллар,
- БНСУ 5,3 хувь буюу 255,7 сая ам.доллар,
- Нидерланд 3,1 хувь буюу 149,1 сая ам доллар,
- Япон 2,9 хувь буюу 138,4 сая ам.доллар,
- ОХУ 2,24 хувь буюу 18,1 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийжээ.

Эх сурвалж: Гадаадын Хөрөнгө Оруулалт, Гадаад Худалдааны Агентлаг

Зураг 3-аас харахад манай оронд оруулах гадаадын хөрөнгө оруулалтын урсгал жилээс жилд нэмэгдэж байгаа бөгөөд гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2007 онд 36,4 хувь, 2008 онд 41,8 хувь, 2009 онд 13,0 хувь, 2010 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 26,3 хувиар тус тус өмнөх оныхоос өссөн байна.

2010 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн байдлаар буюу жилийн эцсийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр **1 тэрбум 11,5 сая орчим ам.долларын** хөрөнгө оруулалттай **746 гадаадын хөрөнгө оруулалттай компани** бүртгэгдээд байгаагаас салбараар нь авч үзвэл, уул уурхайн эрэл хайгуул, олборлолт, газрын тосны салбарт 817,7 сая, худалдаа нийтийн хоолны салбарт 150,5 сая, банк санхүүгийн салбарт 13 сая, эрүүл мэнд, гоо сайхны үйлчилгээний салбарт 7,5 сая, хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн салбарт 3,8 сая, тээврийн салбарт 2,9 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт бүртгэгдсэн нь бусад салбаруудыг тэргүүлж байна.

2010 онд бүртгэгдсэн хөрөнгө оруулалтыг улс орноор авч үзвэл Нидерланд улсаас 233,0 сая, БНХАУ-аас 173,3 сая, Канадаас 147,8 сая, Бермудаас 114,5 сая, Их Британийн Виржин арлуудаас 101,7 сая, Хонгконгоос 79,6 сая, БНСУ-аас 38,7 сая, Сингапураас 31,0 сая, Люксембургаас 25,6 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт гэх зэрэг нийт 59 орноос 1011,6 ам долларын хөрөнгө оруулалт хийгдээд байна.

2010 онд бүртгэгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт нь өмнөх оны жилийн эцсийнхээс 26,3 хувиар өссөн ба сүүлийн 5 жилийн дунджаас 1,9 дахин, 1990-2009 онуудад бүртгэгдсэн нийт хөрөнгө оруулалтын дунджаас 5 дахин буюу 530 хувиар өссөн байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалттай компаниуд дотоодын 67 мянган боловсон хүчнийг ажлын байраар хангасан бөгөөд 2500 гаруй гадаадын мэргэжилтнүүд Монгол улсад ажиллаж удирдлагын шинэ шинэ арга технологийг нэвтрүүлсэн нь маш том оюуны хөрөнгө оруулалт юм. Caterpillar, Samsung, Sumitomo, Coca Cola, Itochu, Komatsu, Hyundai, Procter & Gamble, Ford, Mercedes-Benz болон бусад дэлхий дахинд алдаршсан томоохон корпорациуд Монголд үйл ажиллагаа явуулж байна. Уул уурхай, аялал жуулчлал, дэд бүтэц болон газар тариалан зэрэг нь гадаадын хөрөнгө оруулалтын томоохон салбарууд болоод байна. Төр засгаас 2002 оныг “Хөрөнгө оруулалтыг сурталчлах жил” болгон зарласан бөгөөд үүний зорилго нь уул уурхай, газар тариалангийн бүтээгдэхүүнийг дахин боловсруулах, аялал жуулчлал болон мэдээллийн технологийн зэрэг голлох салбаруудад хийгдэх хөрөнгө оруулалтын урсгалыг нэмэгдүүлэхэд оршиж байв.⁶⁴

2. ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ХЯЗГААРЛАХ ТАЛААРХ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Монгол Улсад гадаадын хөрөнгө оруулалтыг урамшуулан дэмжих, хөрөнгө оруулагчийн эрх, эд хөрөнгийг хамгаалах болон гадаадын хөрөнгө оруулалтын холбогдолтой харилцааг зохицуулах зорилт бүхий “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай” хуулийг УИХ-аас 1993 онд баталсан болно.

Манай улсын хувьд энэ хуулиар Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг бүх талаар дэмжиж, хөрөнгө оруулагчдад таатай нөхцөл бүрдүүлсэн боловч өнөөдрийн байдлаар эдийн засагт хангалттай хэмжээний өсөлтийг бий болгож чадахгүй байна. Түүнчлэн, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэт дэмжих бодлого нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдалд хамаарах стратегийн зарим салбарын хувьд сөргөөр нөлөөлөх хандлагатай байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар **гадаадын хөрөнгө оруулагч** - Монгол Улсад хөрөнгө оруулалт хийж буй гадаадын хуулийн этгээд, хувь хүн /Монгол Улсад байнга оршин суудаггүй гадаадын иргэн болон харъяалалгүй хүн, түүнчлэн гадаадад байнга оршин суудаг Монгол Улсын иргэн/-ийг хэлнэ. Гадаадын хөрөнгө оруулагч нь Монгол Улсын хууль тогтоомжоор хориглосон, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхээс бусад

⁶⁴ ГХГОА-ийн мэдээллээс;

хүрээнд гадаадын хөрөнгө оруулалт хийж болохыг хуулиар тодорхойлсон байна.

Аж ахуйн үйл ажиллагааны зөвшөөрлийн тухай хуульд /2001/ зааснаар хар тамхи, мансууруулах бодис үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах /эмнэлгийн зориулалтаар зэрэг тусгайлан зөвшөөрсөн бол үүнд хамаарахгүй/, садар самуун явдлыг зохион байгуулах, түүнийг аливаа хэлбэрээр сурталчлах, дэмжих, казиногийн үйл ажиллагаа эрхлэх /чөлөөт бүсэд хамаарахгүй/, олон шатлалт маркетинг буюу пирамид тогтолцооны замаар хууран мэхэлж ашиг хонжоо олох үйл ажиллагаа нь гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувьд хориотой юм.

Монгол Улсад оруулах гадаадын хөрөнгө оруулалт нь эрх зүйн хувьд:

- а/ чөлөөтэй хөрвөх валют, хөрөнгө оруулалтын үр дүнг төгрөгөөр олсон орлого;
- б/ хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгө, тэдгээртэй холбогдсон эд хөрөнгийн эрх;
- в/ оюуны өмчийн эрх гэсэн гурван үндсэн төрөлтэй байна.

Тэгвэл гадаадын хөрөнгө оруулалтыг эрх зүйн хэлбэрийн хувьд:

- а/ аж ахуйн нэгж байгуулах;
- б/ монголын хөрөнгө оруулагчтай хамтран аж ахуйн нэгж байгуулах;
- в/ монгол улсын аж ахуйн нэгжийн ногдол хувь, хувьцаа, бусад үнэт цаасыг худалдан авах замаар шууд бус хөрөнгө оруулалт хийх;
- г/ байгалийн баялгийг ашиглах, боловсруулах талаар хууль, концесс, бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу эрх олж авах;
- д/ маркетинг, менежментийн гэрээ байгуулах;
- е/ санхүүгийн түрээс /лизинг/-ийн болон франчайзийн хэлбэрийн хөрөнгө оруулалт хийх хэлбэрээр хэрэгжих боломжтой юм.

Үүнээс үзэхэд цаашид холбогдох гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, шинээр хууль батлах замаар улс орны эдийн засагт стратегийн ач холбогдол бүхий зарим салбаруудад гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудлыг улс орны эдийн засаг, үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний бизнесийн салбарын хөгжлийн бодлоготой уялдуулан зохицуулах шаардлагатай гарч байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн хүрээнд дэх эрх зүйн зохицуулалтаас гадна Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий салбарын асуудлыг Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 07 дугаар сарын 15-ны өдөр “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал батлах тухай” 48 тоот тогтоолыг баталсан. Мөн тогтоолын,

- 3.2.2 -т Хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлогыг дараахь байдлаар тодорхойлжээ.
- 3.2.2.1. Үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 3.2.2.2. Гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь, хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална. Гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон, өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална.

- 3.2.2.3. Монгол Улсын үнэ цэнэтэй аж ахуйн нэгжүүдийн хувьцааг олон улсын хөрөнгийн зах зээлд борлуулахдаа гадаадын хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр баримтлах бодлогын зарчим алдагдахгүй байх эрх зүйн орчин, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 3.2.2.4. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг өрсөлдөх чадвар, санхүү, менежментийн үр өгөөжийг дээшлүүлэх, шинэ технологи нэвтрүүлэх, урт хугацааны хөгжлийн үндсийг тавих чухал хөшүүрэг, арга хэрэгсэл болгоно.
- 3.2.2.5. Гадаад худалдааны дамжин өнгөрөх тээврийн нөхцөлөөс хэт хараат байдлыг бууруулж, далайд гарцгүй орны хувьд тээврийн салбарт хөрш орнуудтай хоёр болон гурван талын урт хугацааны, харилцан ашигтай хэлэлцээр байгуулна. Эсспортын бүтээгдэхүүнийг дэлхийн зах зээлд гаргах далайн боомтуудтай болох, боомт хүртэл тээвэрлэлтийг оновчтой зохион байгуулах, Монгол Улсын нутгаар дамжин өнгөрөх тээврийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Энэ тогтоолын 1.1.1-т **“Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал”** гэж Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг хангах гадаад, дотоод таатай нөхцөл бүрдсэн байхыг хэлнэ гэж заасанаас бол стратегийн ач холбогдол бүхий салбар гэдэгт уг тогтоолоор Эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуйн, эрчим хүч, зам тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбоо, санхүүгийн салбар зэрэг салбарыг багтаасан байна.

Монгол улсын хууль тогтоомжоор гадаадын хөрөнгө оруулалтын хязгаарлалтын талаар хэрхэн зохицуулсан вэ?

Гадаадын хөрөнгө оруулагч нь Монгол Улсын стратегийн ач холбогдолтой салбарын компанийн хувьцааг эзэмших, хөрөнгө оруулалт хийхэд ямар нэгэн хязгаарлалт тавигдаагүй байгаа бөгөөд “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай” хуульд зааснаар гадаадын хөрөнгө оруулагч Монгол улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжийн хувьцаа, бусад үнэт цаасыг Монгол улсын хууль тогтоомжийн дагуу худалдан авч шууд хөрөнгө оруулалт хийх, ААН, салбар төлөөлөгчийн газраа дангаар буюу хамтарсан компанийн хэлбэрээр байгуулах, хөрөнгө оруулалтын тааламжтай нөхцөл, татварын хөнгөлөлт, тогтвортой байдлын гэрээ хийх асуудлууд хуульчлагджээ.

Уг хуулинд гадаадын хөрөнгө оруулагч Монгол улсын хуулиар хориглоогүй үйлдвэрлэл үйлчилгээг хориглосноос бусад нутаг дэвсгэрт явуулж болохоор зааснаас үзэхэд цаашид холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах замаар ашигт малтмал, эрчим хүч, зам, тээвэр, банк санхүү зэрэг улс орны эдийн засагт стратегийн ач холбогдолтой салбаруудад гадаадын хөрөнгө оруулалт оруулах асуудлыг улс орны эдийн засаг, үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний бизнесийн салбарын хөгжлийн бодлоготой уялдуулан зохицуулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулагчидын хувьд Монгол Улсын хууль болон дүрэм, гэрээний заалтыг сахин биелүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авах, монголын ард түмний үндэсний ёс заншлыг хүндэтгэх үүргийг хуульчлан өгсөнөөс гадна дараахь асуудлуудыг зохицуулсан байна.

- 1) Монгол Улсад аж ахуйн нэгж байгуулахын тулд өөрийн хөрөнгө нь 100 мянган ам.доллараас дээш байх, түүний 25-аас доошгүй хувь нь хөрөнгө оруулагчийн хувь хөрөнгөөс бүрдсэн байх шаардлагатай юм.
- 2) Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж нь бүртгүүлсэн өдрөөсөө хуулийн этгээдийн эрх эдэлнэ. Харин аж ахуй нэгж байгуулах, зөвшөөрлийг Гадаадын хөрөнгө оруулалтын газар мэргэжлийн хяналтын байгууллагын гаргасан дүгнэлтийг /хуульд нийцэж байгаа эсэх, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл,

стандарт, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцэж байгаа эсэх, техник, технологийн түвшний үнэлгээ/ үндэслэн олгоно.

- 3) Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид татварын хууль тогтоомжийг үндэслэн татвар ноогдуулахын зэрэгцээ Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хууль, Гаалийн тариф, Гаалийн татварын тухай хууль, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль, Онцгой албан татварын тухай хууль, Газрын тухай хуулийн дагуу зохих хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн асуудлыг шийдвэрлэж байна.
- 4) Монгол Улсын зах зээлд хөрөнгө оруулагчийг татах эрх зүйн нэг чухал хэлбэр нь “Тогтвортой байдлын гэрээ” юм. Монгол Улсад 20 сая ам.доллараас доошгүй хэмжээний хөрөнгө оруулах хөрөнгө оруулагч хүсэлт гаргавал түүний үйл ажиллагаа явуулах орчныг тогтвортой байлгах эрх зүйн баталгаа болгож Засгийн газрыг төлөөлж Сангийн сайд уг хөрөнгө оруулагчтай тогтвортой байдлын гэрээг 20 жил, 50 сая ам.доллараас дээш бол 15 жилээр гэрээ байгуулна.
- 5) Гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн зохицуулалтын нэг чухал асуудал бол газрын харилцаа юм. Гадаадын хөрөнгө оруулагчид газрыг төлбөртэйгээр, гэрээний үндсэн дээр ашиглуулах бөгөөд газар ашиглах гэрээний үндсэн хугацаа эхний ээлжинд 60 жил, дараагийн удаа 40 жилээр сунгаж болно.

Үүнээс гадна Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудлыг Үндсэн хууль, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хуулиас гадна Гадаадын иргэдийн эрх зүйн байдлын тухай (1993), Иргэний хууль (2002), Хөдөлмөрийн тухай (1999), Компанийн тухай (1999), Аудитын тухай (1997), Дампуурлын тухай (1997), Аялал, жуулчлалын тухай (2000), Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай (2000), Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай (2001), Ажиллах хүч гадаадад гаргах, Гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай (2001), Үнэт цаасны зах зээлийн тухай (2002), Төв банкны тухай (1996), Валютын зохицуулалтын тухай (1994), Банкны тухай (1996), Гаалийн тухай (1996), Гаалийн тарифын тухай (1996), Газрын тухай (2002), Газрын төлбөрийн тухай (1997), Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай (2006), Хувь хүний орлогын албан татварын тухай (2006), Онцгой албан татварын тухай (2006), Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай (2006) зэрэг хуулиар зохицуулж байна.

Эдгээр хуулиар гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлсэн гэж үзэж болох бөгөөд цаашид тэдгээрийг цаг үеийн шаардлагад нийцүүлэн сайжруулах, стратегийн ач холбогдол бүхий зарим салбарын хувьд тодорхой хязгаарлалтыг тогтоон мэдээлэл, технологи, татвар, үйлдвэрлэлийн чиглэлээр хууль, тогтоомжийг шинээр батлан гаргах нь зүйтэй юм.

Гадаадын зарим улс оронд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрхэн хязгаарласан бэ?

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хуулиуд нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хянах, дэмжин зохицуулах үүрэгтэй байдаг ба улс орнуудын хууль гурван янз байдаг байна. Үүнд:

1. Хөрөнгө оруулалтыг ихээхэн дэмжсэн, элдэв хязгаарлалтыг аль болох бага байлгахад чиглэсэн байх (ихэвчлэн булангийн орнууд)
2. Хөрөнгө оруулалтыг янз бүрийн аргаар дэмждэг ч, дотоодын оролцоог илүү чухалчилах, квот тогтоох зохицуулалт хийх (ихэвчлэн хөгжиж буй орнууд)
3. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зөвшөөрч байгаа боловч дотоодын хяналтанд байлгах бодлого (ихэвчлэн хөгжингүй орнууд)

Улс орон бүр гадаадын хөрөнгө оруулалтыг янз бүрийн аргаар хязгаарладаг бөгөөд хамгийн түгээмэл арга бол хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох явдал

юм. Тухайлбал: БНХАУ-д хөрөнгө оруулалтыг 51%, Энэтхэгт 40%, Солонгос 50%, Мексикт 49% хүртэлх нь тухайн улс үндэсний өөрийн хөрөнгө оруулалт байхыг зөвшөөрсөн байдаг.

Хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээнээс гадна эдийн засгийн тодорхой нэг салбарын хувьд хязгаарлалт хийж болох бөгөөд ингэхдээ нэгд, зөвхөн тухайн улс эсвэл дотоодын компани л хөрөнгө оруулах эрхтэй эдийн засгийн салбар, хоёрт, тоотой хэдэн гадаадын хөрөнгө оруулагчид л хөрөнгө оруулах эрхтэй аль нэг тодорхой салбар, гуравт, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг бүрэн дэмжих салбар гэсэн гурван арга зам байна.

Нэг дэх төрлийн буюу гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хувьд хаалттай салбар бол нийтийн хэрэглээний салбар, **стратегийн ач холбогдол бүхий салбар**, тухайн улсад харьцангуй өндөр түвшинд хөгжчихсөн салбар, дотоодын үйлдвэрлэгчийн хөрөнгө оруулж чадах жижиг дунд үйлдвэрийн салбарууд зэргийг юм. Тухайлбал: Франц улсад мэдээллийн хэрэгсэл, шуудан холбоо харилцаа, төмөр зам, цахилгаан, газ зэрэг салбар зөвхөн төрийн эсвэл төрийн өмчийн компаниудад нээлттэй байдаг бол ОХУ-д даатгалын салбар, үнэт цаасны арилжааны салбарт гадны хөрөнгө оруулахыг хорьсон.⁶⁵

Хоёр дахь буюу гадаадын хөрөнгө оруулалтад тодорхой хэмжээний хязгаарлалт бүхий салбаруудыг тухайн улс янз бүрийн шалтгаанаар хязгаарладаг. Тухайлбал: Өмнөд Солонгост ажлын хүчийг ихээр шаарддаг салбар, түүхий эд боловсруулалт, дотоодын зах зээл рүү чиглэсэн салбаруудыг тодорхой хэмжээгээр хязгаарлаж байдаг. Австрали улсад радио, телевиз, мэдээллийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг 20% хүртэл хязгаарласан байна.

Гурав дахь буюу гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хувьд бүрэн нээлттэй салбар нь ихэвчлэн дотоодын хүчин чадал, нөөц багатай, дотоодын ажилгүйдлийг багасгах, гадаад худалдааны экспортын хэмжээг ихэсгэхэд чиглэгдсэн салбарууд байдаг.

Ялангуяа хөгжиж буй орнуудын хувьд тухайн үйлдвэрлэлийн суурь тавих, технологийн шинэчлэл хийх, ажилгүйдлийг багасгах, экспорт ихэсгэх салбарууд болох хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, байгалийн баялаг ашиглалт, аялал жуулчлал, үйлдвэрлэл, уул уурхай, барилга, тээвэр, олон улсын худалдаа, компьютер технологи зэргийг ихээхэн дэмжиж байна.

Манай улсын хувьд хөгжлийн чухал ач холбогдол бүхий салбарууд болох уул уурхай, хөдөө аж ахуй, дэд бүтэц, аялал жуулчлал, банк санхүү, мэдээллийн технологи, барилга угсралт зэрэг салбаруудад хөрөнгө оруулалт түлхүү хийгдэж байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалтад салбарын хязгаарлалтаас гадна зарим орнуудын хувьд газар зүйн хязгаарлалтууд байдаг. Тухайлбал: Аргентин улсад далайн эрэг орчмын газарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглодог бол Индонези, Тайланд, Өмнөд Солонгост гадаадын иргэн газрыг өмчлөхөд хориглодог.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах шаардлагууд:

Гадаадын хөрөнгө оруулалтад тавих хяналтын нэг хэлбэр нь Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хувьцаа эзэмших эрхийг хязгаарлах явдал юм. Тухайлбал, Гадаадын хөрөнгө оруулагч тодорхой нэг компанийн хувьцааг эзэмшихийг бүрэн хориглох, тодорхой хувийг эзэмшихийг зөвшөөрөх /49%-аас доош хувь эзэмших/, эсвэл холбогдох төрийн захиргааны

⁶⁵ <http://www.tsast.mn/project/?pageID=31&mid=34&subid=34&smid=31> – 2011.01.07

байгууллагаас урьдчилж зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр хувьцаа эзэмших зэрэг аргуудыг бусад орнууд хэрэглэдэг байна.

Үүнээс гадна энэ хязгаарлалтын хүрээнд гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн хувьд хөрөнгө оруулж буй салбараас хамааран тухайн компанийн удирдах зөвлөлийн гишүүдийн дийлэнх олонхи нь тухайн орны иргэн байх шаардлагыг тавьдаг. Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжлийн байгууллага OECD⁶⁶ - /Organisation for Economic Co-operation and Development/-гийн гишүүн орнууд гадаадын хөрөнгө оруулалтанд олон төрлийн хязгаарлалт, шаардлагуудыг тавьж байна. /Дэлгэрэнгүй мэдээллийг III бүлгээс үзнэ үү./

Гадаадын хөрөнгө оруулагчдад хувьцаа эзэмшүүлэхийг хязгаарлах бодлого нь дараахь шалтгаанаас үүдэлтэй. Үүнд:

- Эдийн засгийн шалтгаан - ихэвчлэн хөгжиж буй орнуудад түгээмэл байдаг бол үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах шалтгаан нь өндөр хөгжилтэй орнуудад чухал шалтгаан болдог байна.
- Үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах болон улс төрийн шалтгаан - Гадаадын хөрөнгө оруулалт, тэр тусмаа гадаадын хөрөнгө оруулагч хувьцаа эзэмшихийг хязгаарлаж буй салбарууд нь ихэвчлэн байгалийн нөөц баялгийг ашиглах болон батлан хамгаалах салбар байна. Мөн эрчим хүч, тээвэр, харилцаа холбооны салбарт энэ хязгаарлалтыг түгээмэл хэрэглэдэг байна.

Дээрхи шалтгаануудаас үүдэлтэй хязгаарлалтуудыг дэлгэрэнгүйгээр авч үзвэл.

Дотоодын хөрөнгө оруулалтыг хамгаалахтай холбоотой хязгаарлалтууд

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах эдийн засгийн шалтгаан нь ихэвчлэн тухайн салбарын бодлоготой холбоотой. Өөрөөр хэлбэл төрийн зүгээс тухайн салбарыг дэмжих үүднээс дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих бодлогыг барьж байгаа тохиолдолд тухайн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласнаар үндэснийхээ бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх бодлого барих шаардлагатай юм. Энэ нь гадаадын хөрөнгө оруулагч компаниудыг дотоодын зах зээл дээр монополь тогтоохоос хязгаарлаж улмаар дотоодын компанийг өсөж хөгжих нөхцөл бололцоогоор хангаж байгаа явдал юм.

Тодорхой салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах бодлого нь түр зуурын шинжтэй байх ба үүнийг дэлхийн олон улс орнууд өргөнөөр хэрэглэж байна. Хэдийгээр иймэрхүү хязгаарлалт тогтоох практик нь Олон улсын худалдааны байгууллагын тогтоосон де-факто буюу олон улсын худалдаа хийхэд ямар нэгэн саад тогтор үзүүлж буй ялгаварласан асуудал болох боловч ОУХБ нь эдийн засгийн тодорхой салбарт хязгаарлалт, хориг тавихыг зөвшөөрдөг байна. Гэхдээ тухайн улс орон тодорхой хугацааны дараа энэхүү хориг, саадыг өөрчлөх үүрэг хүлээх ёстой гэсэн нөхцөл тавьдаг.

Эдийн засгийн шалтгаанаар тодорхой салбарт хөрөнгө оруулахыг хязгаарласан орнуудын тоонд Латин Америкийн хэд хэдэн орнууд орж байна. Жишээ нь, Чили улс далайн тээвэр, атомын цахилгаан станцад гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан. Аргентин улс санхүүгийн салбарт, даатгал, радио телевизин салбарт, Бразил улс мөн санхүүгийн сектор, төмөр зам, уул уурхай, холбооны салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан байна.

Үндэсний аюулгүй байдал болон улс төрийн шалтгаантай холбоотой хязгаарлалтууд

Энэ төрлийн хязгаарлалтууд нь ихэвчлэн өндөр хөгжилтэй орнуудад хэрэглэгддэг бөгөөд

⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Organisation_for_Economic_Co-operation_and_Development

гадаадын хөрөнгө оруулагч нь ямар нэг компанийн хувьцааг эзэмших хэлцэл хийхийг тодорхой салбарын хувьд бүхэлд нь хориглох, эсвэл нэг удаагийн хязгаарлалт байж болдог. Эдийн засгийн шалтгаантай хязгаарлалтаас ялгаатай нь гэвэл ОУХБ-ын зүгээс үндэсний аюулгүй байдлын шалтгааныг харгалзан ямар нэгэн хориг тавихгүй бөгөөд үүнийг түр зуурын арга хэмжээ гэж үздэг.

Өөрөөр хэлбэл гадаадын тодорхой нэг хөрөнгө оруулагчийг тухайн улсад хөрөнгө оруулах, аль нэг үндэсний компанийн хувьцааг эзэмшихийг хориглосон хязгаарлалт гэж ойлгож болох юм. Тухайлбал: БНХАУ нь АНУ-ыг генетикийн хувьд өөрчлөгдсөн ургамлын үр үйлдвэрлэлийн салбарт хөрөнгө оруулалт хийхийг хориглодог байна. Мөн ХБНГУ нь терроризмыг илт дэмждэг болон улс төрийн хувьд дарангуйллын системтэй улс орнуудыг тухайлан нэр зааж, эдгээртэй харилцах эдийн засгийн аливаа харилцаанд тодорхой хязгаарлалт, хориглолт тавьсан хуулийг батласан байна.

Үүнээс гадна гадаадын хөрөнгө оруулалт оруулах, дотоодын компанийн хувьцааг эзэмшихэд эдийн засгийн аль ч салбарт ямар ч хориг саад, хязгаарлалт тавьдаггүй зарим улс орнууд байна. Эдгээр орнуудын хувьд гадаадын хөрөнгө оруулагч хувьцаа эзэмшихдээ төрийн байгууллагаас ямар нэгэн зөвшөөрөл авахгүй бөгөөд хөрөнгө оруулсныг төрийн байгууллагын зүгээс гэрчилдэг байна.

Дээрхи хязгаарлалтуудыг хэлбэр нь Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглох, хязгаарлах талаар дэлхийн бусад улс орнуудын баримталж буй бодлого, хандлагаас үзэхэд хязгаарлалтууд үндсэндээ стратегийн ач холбогдолтой салбаруудад голдуу тавигдаж байна. Үүнд: байгалийн нөөц ашиглах, батлан хамгаалах, тээвэр, дэд бүтэц, эрчим хүч, харилцаа холбоо, санхүүгийн салбар болон хэвлэл мэдээллийн салбарууд голлож байна.

3. ЗАРИМ УЛС ОРНУУДЫН ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ХЯЗГААРЛАХ БОЛОН ХОРИГЛОСОН ТАЛААРХИ ТУРШЛАГА

3.1. БНХАУ

Хятад улсын эдийн засгийн өндөр өсөлтөөс гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг ихээхэн татдаг улс гэдгийг тодорхойлж болно. Гэсэн ч Хятад улсад хөрөнгө оруулахыг хүссэн гадаадын хөрөнгө оруулагчид зарим нэг хөрөнгө оруулалтын орчин нөхцлийн дутагдалтай асуудлуудтай тулгардаг. Үүнд: ил тод байдал дутагдах, дотоодын фирмүүдийг дэмжин хамгаалсан аж үйлдвэрийн бодлогууд, найдваргүй хуулийн систем зэрэг багтана.

Одоогоор хятад улсын гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжихгүй байгаа салбарт:

- Ашгийн төлөөх валют, үл хөдлөх хөрөнгө эсвэл хөрөнгийн дамын наймаа
- Хятадын үндэсний аваргыг хөгжүүлэх гэж хичээж байгаа салбарууд
- Улсын монополийн эрхтэй болон улсын хөрөнгө оруулалтын уламжилсан түүхэн ач холбогдолтой салбарууд
- Нийгмийн тогтвортой байдалтай холбогдолтой чухал салбарууд
- “Roundtrip” хөрөнгө оруулалт

Хятадын хууль болон эрх зүйн зохицуулалтууд нь гадаадын ашиггүй өрсөлдөөнөөс болон гадаадын монополын аж үйлдвэрүүдээс хамгаалах чухал хамгаалалт болдог. Үүнд зориулан байнга авдаг арга хэмжээнүүд нь ил тод биш байдаг нь гадаадын хөрөнгө оруулагчдад урьдчилан тооцоход ихээхэн нөлөөлдөг, учир нь хөрөнгө оруулагчид тэдний хөрөнгө оруулалтын төслийг Хятад улс зөвшөөрөх эсэх нь тодорхой бус байдаг.

Одоогоор Хятад улсын гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж байгаа салбарт, гадаадын

хөрөнгө оруулалтыг нээлттэй байлгахыг шаардаж байгаа ба Хятад улсын дарга бас хятад улс нь зарим салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг идэвхитэй дэмжиж байгаагаа илэрхийлсэн. Үүнд: өндөр технологийн судалгаа болон хөгжил дэвшилтэт үйлдвэрлэл, болон орчин үеийн газар тариалан ба үйлчилгээний салбар харин энгийн үйлдвэрлэл биш байна.

“Чухал аж үйлдвэрүүд ба чухал ач холбогдолтой салбар”-т хөрөнгө оруулалтын хязгаарлалт

Хятад улс “Чухал аж үйлдвэрүүд ба чухал ач холбогдолтой салбар”-т хувийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж байгаа, Хятадын засгийн газрын тодорхойлсноор, үүнд “Үндэсний аюулгүй байдалтай хамаарах аж үйлдвэрүүд, гол дэд бүтэц ба чухал ашигт малтмалын нөөц, нийтийн чухал бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээ үзүүлдэг аж үйлдвэрүүд мөн тулгуур үйлдвэрүүд ба өндөр технологийн чухал ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжүүд орно”. 2006 оны 12 сард “Guiding Opinion Concerning the Advancement of Adjustments of State Capital and the Restructuring of State-Owned Enterprises”-д Хятад өөрийн улсынхаа эдийн засгийг хөгжүүлэх ба бэхжүүлэхийг гол болгон уриалсан. Үүнд удирдлагаа чангатгах ба “Үндэсний аюулгүй байдал болон үндэсний эдийн засгийн амьдарлын шугамтай холбогдох Чухал аж үйлдвэрүүд ба чухал ач холбогдолтой салбар”-ын нөлөөллийг чангатгах зэргийг оруулна.

Улсын хөрөнгө хяналт захиргааны комисс /State-owned Assets Supervision and Administration Commission (SASAC)/-ын удирдагчын “Чухал аж үйлдвэрүүд ба чухал ач холбогдолтой салбар”-ыг тодотгосноос хойш, энэ нь зөвхөн нисэх хүчин, нүүрс, батлан хамгаалалт, эрчим хүч болон улсын газрын тос, нефть химийн, усан онгоцны тээвэрлэлт ба алсын холбоо зэргээр хязгаарлагдахгүй гэж тодотгосон. “Тулгуур аж үйлдвэр”-т автомашины, химийн, барилга, электрон мэдээлэл, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, төмөр болон ган, өнгөт төмөрлөг, шинжлэх ухаан ба технологи, мөн олборлолт болон дизайн хийх зэрэг орно.

Хятад улсын хөрөнгийн тухай хууль нь хятад улсын эдийн засгийн системийг хамгаалах “Социалист зах зээлийн эдийн засаг”-ыг дэмжих, улсын эдийн засгийг бэхжүүлэх ба хөгжүүлэх, түүнчлэн Хятадын эдийн засагт ялангуяа “Чухал аж үйлдвэрүүд ба чухал ач холбогдолтой салбар”-т SOE-ыг голлох рольд тоглуулах зорилготой. Энэ хууль нь Хятад улсыг үндэсний аюулгүй байдал болон “Үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал”-д чухал ач холбогдолтой аж үйлдвэрүүдийн төвлөрүүлэлт болон давамгайл байдалтай байлгах SOE-г дэмжих бодлогын арга хэмжээ авахыг шаарддаг байгаа.

Хятад улсын гадаадын хөрөнгө оруулалтын шалгалт болон зөвшөөрөл олгох процесс

2004 оны 10-р сард гаргасан ба одоо ч хүчинтэй байгаа “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зөвшөөрөл ба хяналт шалгалтыг удирдах түр арга хэмжээ” /the Interim Measures for the Administration of Examining and Approving Foreign Investment Projects/-ний дагуу, хятад улсад хийх бүх гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хөрөнгө оруулалтын салбар болон ач холбогдлоос нь хамааран NDRC эсвэл мужын эсвэл орон нутгийн Хөгжил шинэчлэлийн комисс /Development and Reform Commissions/ “төслийн баталгаа /project verification” –г заавал хураалган өгнө. Төслийн хяналт нь хятад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалт, улсын үндэсний аюулгүй байдал болон эдийн засгийн хөгжилд тохирч байгаа эсэхийн талаар төсөлд үнэлгээ хийх зэргийг багтаана. Зарим тохиолдолд NDRC нь мөн Хятад улсын холбогдох аж үйлдвэр зохицуулалтын “Зөвлөх агент” –аас (үүнд дотоодын фирмүүдийг төлөөлдөг салбарын холбоонууд орж болно) саналыг авдаг.

Хэрэв төслийн хяналт дуусвал худалдааны яамнаас (MOFCOM) гадаадын хөрөнгө оруулалтын гэрээний үүсгэн байгуулалт нь хятад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалтад

тохирсон болохыг гэрчилсэн “Аж үйлдвэр байгуулах баталгаа /enterprise establishment verification/” хийж өгнө. Гадаадын хөрөнгө оруулагч үүний дараагаар улсын аж үйлвэр болон худалдааны яаманд компани үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл олгох бизнесийн лицензийн өргөдөл гаргана. Хэрэв лицензээ авчихвал, хөрөнгө оруулагч Хятад улсын татвар болон гадаад валют арилжааны агентад бүртгүүлнэ. Хэрэв Greenfield салбарт хөрөнгө оруулалт хийх гэж байгаа бол заавал Хятад улсын байгаль орчин хамгааллын яам болон газрын нөөцийн яамнаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай байдаг.

Гадаадын хөрөнгө оруулалттай холбогдох хууль тогтоолуудын хязгаарласан гол заалтууд

“БНХАУ-ын банк санхүүгийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тогтоол”

5-р зүйл Бүрэн хөрөнгө оруулалттай болон хамтарсан хөрөнгө оруулалттай банк байгуулахад бүртгэлийн хураамж хамгийн багадаа 300000000 юантай тэнцэх хэмжээтэй төлбөр төлнө. Бүрэн хөрөнгө оруулалттай болон хамтарсан хөрөнгө оруулалттай санхүүгийн компани байгуулахад бүртгэлийн хураамж хамгийн багадаа 200000000 юан байна.

13-р зүйл Хятадын ардын банк гадаадын хөрөнгө оруулалттай банк санхүүгийн байгууллагын өргөдөл анхан шатны хяналт шалгалт хийж, бүрэн бүтэн материалаа хураалгасан өдрөөс эхлэн 6 сарын дотор хүлээж авах эсэх шийдвэр гаргана. Хүлээн авах шийдвэр гарвал, өргөдөл гаргагчид албан ёсны өргөдлийн маягтыг өгнө. Хүлээж авахгүй бол өргөдөл гаргагчид бичгээр шалтгааныг нь мэдэгдэнэ.

“Ард түмний агаарын тээврийн салбарын гадаадын хөрөнгө оруулалтын тогтоол”

3-р зүйл Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг иргэдийн агаарын тээврийн салбарын хүрээнд иргэдийн онгоцны буудал (үүнд цэргийн зориулалттай онгоцны буудал орохгүй), нийтийн агаарын тээврийн компани, нийтийн хэрэглээний агаарын болон агаарын тээвэртэй холбогдолтой төрөл зэрэгт ангилна.

Агаарын зам тээврийн удирдах системд гадаадын хөрөнгө оруулалт болон удирдлагад оролцохыг хориглоно. Мөн улсын нууцтай холбогдох ажиллагааны төрлийг хориглоно.

6-р зүйл Иргэдийн онгоцны буудлын гадаадын хөрөнгө оруулалтанд хятадын тал хамгийн их хувьцааг эзэмшигч байна. Нийтийн агаарын тээврийн салбарт хятадын тал хувьцааг эзэмших ба нэг гадаад хөрөнгө оруулагчийн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 25 хувиас дээшгүй байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын онгоцны засвар болон агаарын тээврийн шатахууны төрөлд хятадын тал хувьцаа эзэмшинэ. Барааны агуулах, газар дээрх үйлчилгээ, агаарын хүнс, зогсоол зэрэг төрөлд гадаадын хөрөнгө оруулалтын харьцааг Хятад ба гадаадын хөрөнгө оруулагч талууд тохиролцож болно.

7-р зүйл Гадаадын хөрөнгө оруулалттай хамтарсан үйл ажиллагаатай компани үйл ажиллагаа явуулах хугацаа 30 жилээс хэтрэхгүй байна.

14-р зүйл Гадаадын хөрөнгө оруулагч иргэдийн агаарын салбарт /төсөлд хувьцааны эрхээ ихэсгэх эсвэл өөрчлөх үед, хянан зөвшөөрөл олгодог байгууллагаар хянан зөвшөөрүүлэх ёстой.

**“Газрын ховор элементүүдийн салбарт гадаадын
хөрөнгө оруулалтыг удирдах түр тогтоол”**

3-р зүйл Газрын ховор элементүүдийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтын төслийг уурхайн уул, хайлуулалт хуваалт, боловсруулалт болон хэрэглэх гэсэн 3 том ангилалд хуваадаг.

1. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг Хятад улс доторх газрын ховор элементүүдийн уурхайн уулын салбарт хориглоно.
2. Газрын ховор элементүүдийн хайлуулалт хуваалт зэрэг салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанитай хамтран үйл ажиллагаа буюу хамтран хөрөнгө оруулалттайгаар үйл ажиллагаа явуулж болно.

8-р зүйл Газрын ховор элементүүдийн хайлуулалт хуваалтын үйл ажиллагаа явуулдаг Хятадын хувьцаа гаргадаг компанид хятадын хуулийн этгээд гадаадын хөрөнгө оруулагчид хувьцаагаа шилжүүлэхийг хориглоно.

“Гадаадын хөрөнгө оруулалттай хэвлэл нийтлэлийн үйлдвэр байгуулах түр тогтоол”

6 - 5 зүйл Хэвлэл нийтлэл гаргах үйл ажиллагаа явуулах хамтарсан компанид хамтран үйл ажиллагаа явуулах Хятадын тал хувьцааг эзэмших ба голлох байр суурьтай байна. Түүнээс ийм төрлийн компанид захирлыг хятадын талаас томилох ба захирлын зөвлөлийн хурлын гишүүдийн хятад талын тоо гадаадын талаас олон байна.

6 - 6 зүйл Үйл ажиллагаа явуулах хугацаа 30 жилээс хэтрэхгүй.

“Гадаадын хөрөнгө оруулалтын чиглэл удирдах тогтоол”

6-р зүйл дараах тохиолдлууд нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах төрлийн төслүүд:

1. Техникийн түвшин хоцрогдсон бол.
2. Байгалийн баялаг хэмнэлт болон байгаль орчныг сайжруулахад ашиггүй бол.
3. Улсаас тогтоосон хамгаалалтын шинжтэй онцгой ашигт малтмалд хайгуул хийх буюу олборлоход.
4. Улсын чөлөөтэй болгосон салбаруудад хамаарагдах бол.
5. Хууль, захиргааны хуулиудад тогтоосон бусад төрлийн төсөл.
6. 7-р зүйл дараах тохиолдлууд нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглох төрлийн төслүүд:
  - Улсын аюулгүй байдал болон нийгэмд нийтийн эрх ашгийг хохироохоор бол.
  - Байгаль бохирдуулах аюултай болон байгалийн баялаг эсвэл хүний эрүүл мэндэд хор учруулахаар бол.
  - Тариалангийн талбайг их хэмжээгээр эзэлсэн, газрын баялагыг хамгаалах ба нээхэд ашиггүй бол
  - Цэргийн тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдалд болон ашиглах үр дүнд хохирол учруулж байгаа бол
  - Хятад улсын онцгой гар урлаг эсвэл технологийн үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүнийг ашиглаж байгаа бол
  - Хууль, захиргааны хуулиудад тогтоосон бусад байдал

8-р зүйл **“Гадаадын хөрөнгө оруулалтын чиглэл удирдах тогтоол”-д** гадаадын

хөрөнгө оруулалтын төрөлд хамтран ажиллах, хамтран хөрөнгө оруулахыг хязгаарласан бол, Хятадын тал хувьцааг эзэмших эсвэл хятадын тал хамгийн их хувьцааг эзэмшинэ.

Хамтран ажиллах, хамтран хөрөнгө оруулахаар хязгаарласан гэдэг нь зөвхөн хятад гадаадын хамтран хөрөнгө оруулалтыг зөвшөөрсөн үйл ажиллагаа явуулах болон хятад гадаадын хамтран ажиллахыг хэлнэ. Хятадын тал хувьцааг эзэмшинэ гэдэг нь хятадын хөрөнгө оруулагч гадаадын хөрөнгө оруулалтын төсөлд эзэмших хувьцаа нь нийт 51 хувиас дээш байна. Хятадын тал хамгийн их хувьцааг эзэмшинэ гэдэг нь хятадын хөрөнгө оруулагчид гадаадын хөрөнгө оруулалттай төсөлд эзлэх нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь ямар ч талын гадаадын хөрөнгө оруулагчдын нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс их байна. Хятадын эзэмших хувьцааны хэмжээ 50% хүрэхгүй байж болно.

I. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын каталог

Хятад улс гадаадын хөрөнгө оруулалтын зорилгоо “Гадаадын хөрөнгө оруулалт хийх аж үйлдвэрийн салбарын удирдлагын каталог” /Catalogue for the Guidance of Foreign Investment Industries/-д тодорхойлсон. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын каталогыг хамгийн сүүлд 2007 онд өөрчлөн шинэчилсэн. Каталогт хэдэн жил болгон янз бүрийн засгийн газрын агентын заавраар нэмэлт засвар хийгддэг. Энэ бол байнгын баримт бичиг, үүний бодлогыг тодорхой хугацаанд засгийн газрын саналаар өөрчилж тогтоодог, тиймээс хэвлэгдсний дараа хятадын гадаадын хөрөнгө оруулалтыг бүрэн тусгаж чаддаггүй. 2008 оны 12 сард хятад улс төв өрнөд бүс нутагтаа гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах зорилгоор энэ каталогт дахин нэмж өөрчлөлт оруулсан.

Гадаадын хөрөнгө оруулалт каталог нь хоёр гол үйл ажиллагааг үзүүлдэг. Нэгдүгээрт, хятад улс гадаадын хөрөнгө оруулагчдад туслах зорилгоор аль эдийн засгийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмждэг, хязгаарладаг болон хориглодог талаар хятад улсын олон төрлийн аж үйлдвэрийн бодлогыг тодорхойлохоор зориулагдсан. Түүнчлэн үүнд янз бүрийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтын зарим хязгаарлалтыг тодорхой тайлбарласан байдаг. Хязгаарласан олон салбарт гадаадууд хөрөнгө оруулалтыг хийхдээ хятадын компанитай хамтран хамтарсан компани байгуулах ёстой болдог. Ингэхдээ тэдний хувьцааг Хятад улсын талаас бага байхаар хязгаарладаг. Түүнчлэн засгийн газраас зөвшөөрөн өөрчлөн шинэчилсэн каталогийг, шинэ дүрэм журмыг дагаж мөрдөх болон арга хэмжээнүүдийг явуулах бусад холбогдох агентууд руу явуулна.

Каталогт ороогүй хөрөнгө оруулалтын салбарыг зөвшөөрдөг салбарт тооцно. Хятад улсад “Дэмждэг” төрлийн хөрөнгө оруулалтын салбар нь гадаадын туслалцааг болон технологийг Хятад улсад ашигтай гэж үздэг. Харин “Хязгаарладаг” салбарт үндэсний эдийн засгийн хөгжлийн хэрэгцээ байхгүй гэж тооцдог. Хятад улсаас гадаадын хөрөнгө оруулалтыг “Хориглосон” олон салбар байдаг. Тухайлбал: зарим хөдөө аж ахуй, уул уурхай, үйлдвэрлэл, эрчим хүч, тээвэрлэлт, шинжлэх ухааны судалгаа, боловсрол болон хэвлэл мэдээллийн аж үйлдвэрүүд зэрэг орно.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын каталогт гарч байгаа асуудлууд

Гадаадын хөрөнгө оруулалтын каталогт гарч байгаа гол асуудал бол Хятад улс каталогиа шинэчлэхээс өмнө нээлттэй байдгүйд сэтгэл дундуур байгаагаа мөн ямар ч өөрчлөх шалтгаангүй өөрчлөлт хийдэг гэж гадаадын хөрөнгө оруулагчид саналаа илэрхийлсэн. Үүнээс гадна Хятад улсын эрх бүхий зохицуулагчид нь каталогыг дагахгүйгээр, харин гадаадын хөрөнгө оруулалтыг бусад шалтгаанаар хязгаарлалт хийдэг ба эсвэл зөвшөөрлийг уян хатнаар үл тоодог байдал гаргадаг байна. Асуудлын хэсэг шалтгаан бол каталог бол ерөнхий удирдамж болохоос албан ёсны хязгаарлалтын бүхэлд нь хамарсан жагсаалт биш юм.

Каталог ба бусад арга хэмжээнүүдийн хоорондох зөрчилдөөн нь хөрөнгө оруулагчдад эргэлзээ төрүүлдэг ба хөрөнгө оруулалтын бизнесийн төлөвлөгөөнд бат бэх суурийг олгож чаддаггүй ойлгоц байдлыг нэмэгдүүлдэг.

3.2. ХБНГУ

Уламжлал ёсоор, Герман улс нь гадаадын хөрөнгө оруулалтад нээлттэй бодлого баримталдаг улс юм. Харин маш бага тооны хязгаарлалт байдаг нь зэр зэвсгийн үйлдвэрлэл болон байлдааны хэрэгсэл, нууц бичээс тайллын системийн үйлдвэрлэл, түүнчлэн улсын нууцын зэрэглэлтэй материалын тээвэрлэлтэд зориулсан өндөр чанартай, сансрын алсын зайн удирдлагатай системийн үйлдвэрлэл гэх мэт улс орны батлан хамгаалах салбарт хамааралтай үйлдвэрлэлд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан байдаг ажээ.

Герман улсын хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалтын харилцааг “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хууль”, “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх журам”-аар тусгайлан зохицуулах бөгөөд, ашигт малтмал, банк, санхүү болон бусад салбар дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг Герман улсын иргэний хууль, ашигт малтмалын тухай хууль, Германы төв банкны тухай хууль гэх мэтчилэн холбогдох хууль тогтоомжуудаар зохицуулсан байдаг.

2009 оны 4 сарын 24-ны өдөр “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хууль” /Foreign trade and payments act/ болон “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх журам” /Regulation Implementing the Foreign trade and payments act/-д нэмэлт өөрчлөлт оруулсан бөгөөд эдгээр нэмэлт өөрчлөлтүүд нь Герман дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хянах, цаашлаад тодорхой заримыг нь хориглох боломж бололцоог өргөтгөж өгсөн байна.

“Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хууль” дахь хязгаарлалт:

Хязгаарлах болсон үндэслэл: Тус нэмэлт өөрчлөлтөөр Германд түр оршин суугч болон Герман улсын харъяат бус хөрөнгө оруулагч нь Германы аж ахуйн нэгж, компанийг шууд болон шууд бус замаар худалдан авах, тухайн компаний саналын эрхтэй хувьцааны 25 болон түүнээс дээш хувийг худалдан авах нь төрийн бодлогод харшилсан шинжтэй бөгөөд ХБНГУ-лсын аюулгүй байдалд аюул занал учруулж болзошгүй гэж үзвэл дээрх худалдан авалтыг хориглох боломжийг хуулиар олгосон юм. Энэхүү зохицуулалтыг “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хууль”-ийн 7-р зүйлд нэмэлтээр оруулсан байна.

Дээрх төрийн бодлого болон улсын /үндэсний/ аюулгүй байдалд аюул учруулж болзошгүй нөхцөл байдал нь үнэн бодитой, нийгмийн үндсэн ашиг сонирхлын аль нэгэнд ноцтой аюул занал учруулах тохиолдолд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглоно. “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хууль” болон “Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх журам”-д аль нэг салбарыг онцлон хязгаарлахаар нэрлээгүй бөгөөд эрчим хүчний хангамж болон стратегийн ач холбогдол бүхий харилцаа холбооны чиглэлийн хөрөнгө оруулалтуудад голчлон анхаарсан бөгөөд энэхүү зохицуулалтыг тус хуулийн 28-р зүйлд нэмэлт өөрчлөлт оруулснаар зохицуулсан байна.

Хуульд шинээр хийгдсэн зохицуулалтууд нь Европын холбоо болон Европын Чөлөөт Худалдааны Холбооны гишүүн орнуудын иргэн, оршин суугч хөрөнгө оруулагчдыг хамрахгүй бөгөөд, харин Америк, Австрали, Азийн орны хөрөнгө оруулагчдад хамааралтай зохицуулалт юм.

Түүнчлэн, тус нэмэлт өөрчлөлтөөр “Хэрэв, гадаадын хөрөнгө оруулагч нь Германы аж ахуйн нэгжийг бүхлээр нь буюу хэсэгчлэн худалдаж авбал “Холбооны Эдийн Засаг Технологийн Яам” худалдан авалтын гэрээ хийгдсэнээс хойш 3 сарын дотор тухайн

худалдан авалт нь Герман улсын үндэсний аюулгүй байдал, төрийн бодлогод харшилж байгаа эсэхийг шалгах аргаар хяналт шалгалт явуулах боломжтой” болсон байна. Хэрэв уг хяналтын шалгалтаар тухайн худалдан авалт нь Германы төрийн бодлого болон үндэсний аюулгүй байдалд харшилж байвал худалдан авалтыг хориглох эрхтэй байна. Ийнхүү хориглох шийдвэрийг яам дангаараа гаргахгүй бөгөөд Холбооны Засгийн газрын зөвшөөрлөөр уг шийдвэрийг гаргах аргаар заасан байна.

Тус нэмэлт өөрчлөлтөөр зохицуулсан дараагийн нэг асуудал нь Германы компанийг бүхлээр нь эсвэл 25 хувиас дээш саналын эрх авсан этгээд нь Европын холбоо болон Европын Чөлөөт Худалдааны Холбооны гишүүн орны иргэн, оршин суугч байсан ч, тухайн компаний 25 хувиас дээш саналын эрхийг эзэмшигч нь Европын холбоо болон Европын Чөлөөт Худалдааны Холбооны гишүүн орны иргэн, оршин суугч биш бол дээр дурдсан хяналт шалгалтыг мөн явуулж болохоор заасан явдал юм. Эдгээр зохицуулалтын талаар тус хуулийг хэрэгжүүлэх журмын 53-р зүйлээс нарийвчилсан зохицуулалтыг харж болох юм.

Эдгээр хязгаарлалтууд нь ямар нэгэн салбар, секторыг тодорхойлон заагаагүй, шаардлагатай тохиолдолд аль ч салбарт үйлчлэх хүчинтэй байна. Мөн аж ахуйн нэгжийн хэмжээ, цар хүрээг тодорхойлон заагаагүй тул шаардлагатай тохиолдолд ямар ч хэмжээний аж ахуйн нэгжийг хамарч болно.

Түүнчлэн, хөрөнгө оруулагч нь Германы аж ахуйн нэгжийг худалдан авах буюу хөрөнгө оруулахаас өмнө Холбооны эдийн засаг, технологийн яамнаас тухайн хөрөнгө оруулалт нь Германы үндэсний аюулгүй байдал, төрийн бодлогод харшлахгүй гэсэн тусгай Сертификат авах боломжтой бөгөөд ингэхийн тулд тус яаманд хандан өргөдөл гаргаж болох ажээ. Хөрөнгө оруулагч нь Холбооны эдийн засаг, технологийн яамны гаргасан шийдвэртэй холбогдуулан Захиргааны хэргийн шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй байна.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах дээрх хууль болон журам нь Герман улс дахь хөрөнгө оруулалтын нээлттэй, таатай нөхцлийг муутгахгүй бөгөөд ховор, онцгой тохиолдлуудад хэрэглэгдэх ажээ.

“Гадаад худалдаа болон төлбөрийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх журам”-д заасан хязгаарлалтууд

Дээрх хуульд нэмэлт өөрчлөлт орсонтой холбоотойгоор тухайн хуулийг хэрэгжүүлэх журамд 2009 онд мөн нэмэлт өөрчлөлт орсон юм. Энэхүү журам нь Гадаад худалдаа болон төлбөр тооцооны тухай хуулийн заалтыг нарийвчлан зохицуулсан журам юм. Тус журмын 2, 3-р бүлгээр экспорт болон импортын бараа бүтээгдэхүүн дахь хязгаарлалтыг зохицуулсан байна. Харин 3,4,5-р бүлгүүдээр үйлчилгээ, үндсэн хөрөнгийн болон төлбөр тооцооны гэрээ, хэлэлцээр дахь хязгаарлалтуудын талаар зохицуулсан байна. Үүнээс 7-р бүлэг болох Төлбөр тооцооны гэрээний асуудлаар дараахь улс орнуудад тусгайлан хязгаарлалт хийхээр зохицуулсан байна. Үүнд:

- Сомали
- Руанда
- Сьерра-Леоне
- Ал-Кайда бүлэглэлийн хүчирхийлэгч Осам Бин Ладэн болон Террорезмийн эсрэг тусгайлсан хязгаарлалт
- Ирак
- БНАКонго улс
- Либери
- Зимбаб

- Бирм, Мянмар
- Зааны ясан эрэг
- Судан
- Узбекистан
- Ливан
- Хойд Солонгос зэрэг нийт 13 оронд тусгайлсан хязгаарлалт баримтлахаар тус журамд зохицуулсан байна.

3.3. ОХУ

ОХУ-д стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэд хэдэн эрх зүйн актаар зохицуулж байна. Үүнд:

1. ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль. №160. 1999 он.
2. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хууль. №57. 2008 он.
3. “Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” холбооны хууль батлагдсантай холбогдуулан ОХУ-ын зарим хууль эрх зүйн актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль. №58. 2008 он.
4. Өрсөлдөөнийг хамгаалах тухай хууль. №135. 2006 он.
5. ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилтэнд хяналт тавих Засгийн газрын хорооны тухай. Засгийн газрын тогтоол №510. 2008 он.
6. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулах тухай хэлцэл хийх урьдчилсан зөвшөөрөл олгох болон тэдгээр аж ахуй нэгжүүдэд хяналт тогтоохыг зөвшөөрөх тухай журам. Засгийн газрын тогтоол №838. 2009 он.
7. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд хөрөнгө оруулж буй гадаадын хөрөнгө оруулагчдын үүргийн биелэлтийг хангуулах төрийн үйл ажилгааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.
8. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдийн дүрмийн сангийн 5 болон түүнээс дээш хувийн хувьцааг гадаадын хөрөнгө оруулагч эзэмших тухай мэдэгдэх хуудасыг хянаж үзэх төрийн үйл ажиллагааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.
9. Гадаадын хөрөнгө оруулагчид улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдтэй хэлцэл хийх урьдчилсан зөвшөөрөл олгох болон тэдгээр тэдгээр аж ахуй нэгжүүдэд хяналт тогтоох тухай өргөдлийг хянаж үзэх төрийн үйл ажиллагааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.

Эдгээрээс тус улсад гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчны ерөнхий зохицуулалтыг “ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”-иар (1999 он) зохицуулдаг бөгөөд уг хуульд зааснаар үндсэн хуулиар тогтоосон төрийн байгууламж, зан суртахуун, эрүүл мэнд, улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах, бусдын хууль, эрх зүйн ашиг сонирхол зэргийг хамгаалах зорилгоор үндсэний зарим салбарт гадаадын хөрөнгө

оруулалтыг Холбооны хуулиар хязгаарлана⁶⁷ гэсэн байна.

“ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”-ийн 6-р зүйлд 2008 онд өөрчлөлт оруулсан. Шинэчилсэн найруулгад гадаад улсын Засгийн газар, олон улсын байгууллага, эсхүл тэдгээрийн хяналтад байдаг байгууллага нь оросын ААН-ийн дүрмийн санг бүрдүүлж буй саналын эрх бүхий хувьцааны 25-аас дээш хувийг шууд буюу шууд бусаар эзэмших тухай хэлцэл, эсхүл тэдгээр аж ахуйн нэгжийн удирдлагын шийдвэрт хориг тавих боломж олгох тухай хэлцэл байгуулахад “Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” хуульд заасан журмын дагуу хэрэгжүүлэхээр заажээ.⁶⁸

“Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” (№57) хуулиар дараахь асуудлыг зохицуулж байна:

- гадаадын хөрөнгө оруулагчид стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдийн хувьцааг эзэмших тухай, эсхүл энэ төрлийн ААН-үүдэд хяналт тогтоох тухай хэлцлийг хязгаарлах,
- стратегийн ач холбогдол бүхий үйл ажиллагааг тодорхой болгох,
- гадаадын хөрөнгө оруулагчид стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдэд хөрөнгө оруулах тухай өргөдлийг хянаж үзэх процедур,
- хуульд заасан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хүлээх хариуцлага.

Стратегийн ач холбогдол бүхий ААН гэдгийг №57 хуулийн 6-р зүйлд заасан улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий үйл ажиллагааны 42 төрлүүдийн аль нэгийг эрхэлж байгаа ААН-г ойлгоно гэсэн байна.⁶⁹ Үүнд цөмийн хэрэглэгдэхүүн, радио идэвхит бодис олборлох, боловсруулах, тээвэрлэх, ашиглах, хадгалах; мэдээлэл төрөлжүүлэх, ашиглах; байлдааны зэвсэг техник зохион бүтээх, үйлдвэрлэх, засвар, ашиглах, худалдах хийх; сансарын үйл ажиллагаа зэргийг хамруулсан байна.

Мөн түүнчлэн байгалийн баялаг, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэлүүд, хэвлэлийн үйлдвэр, харилцаа холбооны зэрэг салбаруудын үйл ажиллагаануудыг стратегийн ач холбогдол бүхий үйл ажиллагаанд багтаасан бөгөөд эдгээр 18 төрлийн үйл ажиллагааг “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” Монгол Улсын хуулийн төсөлд тусгасан байна.

2004 оны ОХУ-ын Ерөнхийлөгчийн 1009 тоот зарлигаар Холбооны стратегийн ач холбогдол бүхий 514 үйлдвэрийн газар, ААН, болон 549 төр удирдах саналын эрхтэй хувь нийлүүлсэн компаниудын жагсаалтыг гаргасан байна.⁷⁰ Жагсаалтад хэд хэдэн удаа өөрчлөлт орсон бөгөөд 2010 оны байдлаар улсын үйлдвэр, ААН – 230, хувь нийлүүлсэн компани – 208 болж цөөрсөн. Мөн 2010 оны 6-р сард ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Дмитрий

⁶⁷ “ОХУ-дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”. 4-р зүйлийн 2 дахь заалт. 1999.07.09. №160-ФЗ.

⁶⁸ “ОХУ-дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”. 6-р зүйл. 1999.07.09. №160-ФЗ.

⁶⁹ “Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хууль” 2-р зүйлийн 1 дэх заалт. 2008.04.29-ны №57-ФЗ.

⁷⁰ “Стратегийн ач холбогдол бүхий үйлдвэрийн газар болон хувь нийлүүлсэн компаниудын жагсаалт”. ОХУ-ын Ерөнхийлөгчийн 1009 тоот зарлиг. 2004.08.04. Эх сурвалж: <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2004/08/75174.shtml>

Медведев уг жагсаалтыг бүр 5 дахин багасгах тухай зарлигийг гаргасан улсын үйлдвэр, ААН – 159, хувь нийлүүлсэн компани – 41 хүрсэн байна.⁷¹

2008 оны “ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих Засгийн газрын хорооны тухай” Засгийн газрын 510 тоот тогтоол нь №57 хуультай холбогдон гарч, ОХУ-д улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих Засгийн газрын хороог байгуулсан.

Хорооны үндсэн үүрэг нь дээрхи салбарт гадаадын хөрөнгө оруулах тухай хэлцэл хийх урьдчилсан зөвшөөрлийг Холбооны хуульд нийцүүлэн олгох, эсвэл түтгэлзүүлэх аж. Хорооны гишүүдийг Засгийн газар томилох ба одоогийн байдлаар Хорооны даргаар Засгийн газрын тэргүүн Путин В.В. ажиллаж байна. Мөн тогтоолоор ОХУ-д улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих эрх бүхий байгууллагаар Холбооны монопольтой тэмцэх алба (ХМТА).

- №57 хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 2 жилийн хугацаанд ХМТА-нд нийт 165 гадаадын хөрөнгө оруулагчдаас⁷² 174 өргөдөл ирсэн бөгөөд өргөдлийн агуулгыг дараах байдлаар ангилна:
- 56% – холбооны шинжтэй газрын баялаг ашиглахтай холбогдсон хэлцэл,
- 19% – мэдээлэл төрөлжүүлэх салбар, тэр дундаа 15% - банкны салбартай холбогдсон хэлцэл,
- 11% – монополь үйл ажиллагаа явуулж буй хүрээнд;
- 9% – радио телевиз болон хэвлэлийн салбартай холбогдсон хэлцэл,
- 5% – бусад стратегийн ач холбогдол бүхий салбартай холбогдсон хэлцэл.

Харин Засгийн газрын хороо нь 8 удаагийн хуралдаанаараа гадаадын хөрөнгө оруулагчдын 47 өргөдлийг хянаж үзээд 38-д нь зөвшөөрсөн, 2-т нь татгалзсан хариу өгсөн бөгөөд 7 өргөдлийг гадаадын хөрөнгө оруулагчдад нь хуульд заасан тодорхой үүргүүдийг биелүүлэхийг даалгаж, биелүүлсэн тохиолдолд зөвшөөрөл олгохоор шийдсэн байна.

ХМТА нь улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий ААН-үүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалттай холбоогдсон хууль тогтоомжийг илүү нарийвчилан зохицуулах журмуудыг гаргажээ. Журмуудаар дараах асуудлыг нарийвчлан журамлажээ:

- гадаадын хөрөнгө оруулагчдын гаргаж байгаа өргөдөлд тавих шаардлагыг илүү тодорхой болгох,
- өргөдөл гаргагч нь нэг салбарт хүсэлт гаргасан, эсхүл гаргасан өргөдөлдөө өөрчлөлт оруулах гэх мэт ижил төстэй хэд хэдэн өргөдөл гаргаж байгаа тохиолдолд өргөдөлүүдийг хүлээн авсан хугацааг тогтоох,
- эрх бүхий байгууллагын бүрэн эрхийг тодорхой болгох,
- ХМТА-ээс зөвшөөрөл олгох дараалал, Засгийн газрын хорооноос заасан гадаадын хөрөнгө оруулагчдын биелүүлэх үүргийн дарааллыг тогтоох.

⁷¹ <http://www.finmarket.ru/z/nws/news.asp?id=1532135&rid=1>

⁷² Олон улсын байгууллага – 10, гадаад улсын Засгийн газар, олон улсын байгууллага, эсхүл тэдгээрийн хяналтад байдаг байгууллага – 24, гадаадын хөрөнгө оруулагч хувийн компани – 131.

Дэлгэрэнгүй хүснэгт

Улс орон	Хязгаарлаж буй арга хэлбэрүүд	ГХО-ыг хорьсон салбарууд	Тайлбар
1. БНХАУ нийтдээ 80 гаруй салбарт хязгаарлалт тогтоосон байна. Тухайлбал: -Хүнсний үйлдвэрлэлд төмс, хөвөн, ургамлын тос -Мод бэлтгэл, экспортлох /Хамтарсан компаниудад/ -газрын ховор элементийг олборлох ашиглах /Хамтарсан Компаниуд/ -эм бэлтгэл зэргийг хязгаарладаг. Дэлгэрэнгүй жагсаалтыг хавсралт хэсгээс үзнэ үү.	1. ГХО-тай Компани байгуулахад шаардагдах мөнгөн хөрөнгийн доод хязгаар тогтоосон. Үүнд: -ГХО-тай хуулийн этгээдийн дүрмийн сангийн доод хэмжээ нь 100,000 Юань, -Хамтарсан Хөрөнгө Оруулалттай Хуулийн этгээдийн этгээдийн дүрмийн сангийн доод хэмжээ нь 30,000 Юань, -Хөрөнгийн Биржд бүртгэгдсэн болон Засгийн Газраас тусгайлан ГХО-ыг хязгаарласан салбаруудад хөрөнгө оруулах ГХО-тай хуулийн этгээдийн дүрмийн сангийн доод хэмжээ нь 5,000,000 Юань байна. 2. Хориглосон болон хязгаарласан салбарын талаархи тусгай жагсаалтыг Засгийн газраас баталдаг. 3. Хамтарсан хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн хятадын талын эзэмших хувь нь 51 –ээс дээш байхыг шаарддаг.	Нийтдээ 32 салбарт хориглосон. Тухайлбал: -Мэдээллийн агентлагууд, -Радио телевизийн дамжуулах сүлжээ, -Кино үйлдвэрлэл -Олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл -Ерөнхий боловсрол -Зарим ашигт малтмалын олборлолт, боловсруулалт -Ногоон болон тусгай цай хийх Хятадын уламжлалт соёл -Хятадын уламжлалт эмийн үйлдвэрлэл -Генетикийн хувьд өөрчлөгдсөн ургамлын үрийн үйлдвэрлэлд АНУ-ын Хөрөнгө оруулалтыг хориглосон.	ГХО-ыг үндсэндээ тэр бүр дэмждэггүй. Дотоодын эдийн засгаа хамгаалах болон үндэсний аюулгүй байдал гэсэн шалтгаанаар ГХО-ыг ихээхэн хязгаарлаж хориглосон. Хязгаарлаж буй арга хэлбэрийг 2 хувааж болно. Нэг дэх хэсэгт шууд бусаар хязгаарлаж байгаа бол 2, 3 дахь хэсэгт шууд хязгаарлаж байна.
2. ОХУ Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээг тухайн төсөл хөтөлбөр, компанид: -Эрчим хүчний салбарт 20-25 хувь, -Ашигт малтмалын салбарт 10 хувь, -Иргэний агаарын тээвэрт Эдгээрээс гадна батлан хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах салбарт тусгайлан хууль батлан гаргасан. Энэ хуулиар ГХО-ыг 49 хүртэл хувь байхыг зөвшөөрсөн. Гэхдээ зарим тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэхэд 10 хүртэл хувийг зөвшөөрөхөөр тусгасан.	Гадаадын хөрөнгө оруулах тухай хуулиар шууд болон шууд бус хэлбэрээр хязгаарласнаас гадна хязгаарлалтыг нэг удаагийн буюу байнгын, хориглосон салбарыг хугацаатай болон хугацаагүй, тухайлсан нэг улстай буюу нийтэд нь гэж салбаруудыг ангилж үзсэн байна. Тухайлбал: шууд бус хязгаарлалтын хэлбэр нь хөрөнгө оруулагчид виз олгох болон сунгахад, компанийн ажиллагсадын тодорхой хувийг ОХУ-ын иргэд байхыг шаардах зэргээр илэрдэг.	Цахилгаан эрчим хүч болон байгалийн хийн монополь компаниудаас 2006, 2008 онд ГХО-г хассан. ¹	ГХО-ыг тэр бүр дэмждэггүй. Аль болох бага байлгах, шаардлагатай салбаруудаас ГХО-ыг шахах бодлого баримтладаг.

3.Казахстан 2009 оны 8-р сард ЗГ-ын тогтоолоор газрын тос болон байгалийн хийн 100 гаруй ордыг стратегийн ач холбогдолтой гэж үзсэн. Үүнд Тэнгиз, Кашаган, Карачаганакскийн ордууд багтдаг.	Газрын хэвлийн тухай шинэ хуулиар ² ГХО-тай компани дахь тус улсын иргэн болон гадаад ажилчид адил хэмжээний цалин авч байх, орон нутгийн хөгжилд зориулан хандив тусламж өгч байх зэрэг далд хэлбэрийн хязгаарлалтууд бий болгосон. Мөн гадаад ажилчдад виз олгоход хүндрэл бий болгох, ажлын байрны төлбөрийг нэмэгдүүлэх зэргээр дотоодын ажиллах хүчнээ илүү дэмждэг.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмждэг ч үүнийг ашиглан дотоодын ажиллах хүчнээ боловсруулах, иргэдийнхээ амьдралын чанарыг дээшлүүлэх бодлого баримталж байна.
4.Кувейт -Газрын тос -Байгалийн хий -Банкны салбар -Агаарын тээвэр	Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар ³ газрын тос, байгалийн хийн компанийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг. Банкны салбарт тодорхой нэр бүхий 10 компанид зөвшөөрөл олгосон. Агаарын тээврийн компанийн ажилчдын тодорхой хувь нь тус улсын иргэд байхыг шаарддаг. Мөн бие даасан аудиторууд 2 жил тутам үйл ажиллагаанд нь шалгалт хийдэг. 2001 онд өмч хувьчлалын хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн. Гэхдээ тодорхой салбаруудыг хувьчлалд хамруулаагүй. Шатахуун худалдаалдаг хувийн компанийг зөвшөөрдөг ч ЗГ-аас тогтоосон үнээр шатахуунаа борлуулахыг шаарддаг.	– Шатахууны худалдаа, – Харилцаа холбоо, – Шуудан, – Усан боомт, – Нийтийн тээвэр, – Эрчим хүч, – Усны салбар Гэхдээ эдгээрийг шууд хориглосон гэж тооцоход учир дутагдалтай. Учир нь эдгээр салбарт ГХО хийхийн тухайлан зааж хориглоогүй, бүтээгдэхүүний үнэ ханшийг нь төрөөс хатуу заасан. Энэ хэмжээ нь ГХО-чдад ашиг олох ямар ч боломжгүй байдаг.	ГХО-ыг маш их хэмжээгээр дэмждэг. Өмч хувьчлалын хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлж эхэлсэн. Гэвч төрөөс тодорхой төрлийн бүтээгдэхүүний үнийг барьж байдаг нь ГХО-чдын сонирхлыг бууруулдаг.
5.Катар • Нийтийн тээвэр • Гангийн үйлдвэрлэл • Цементийн үйлдвэрлэл • Шатахууны худалдаа • Харилцаа холбоо • Банкны салбарт 18 банкинд эрх олгосон	Ерөнхийдөө ГХО-г хязгаарлах салбартаа 49% байхаар хуулиар ⁴ тогтоосон. (Хамтарсан компанийн хэлбэрээр) Хөрөнгийн зах зээл дээр ГХО-чдыг тухайн компанийн 25%-г л эзэмшихийг зөвшөөрдөг. Тус улсын иргэд ямар нэг татвар төлдөггүй бол ГХО-чид 10-35%-ийн орлогын албан татвар төлдөг.	Хувьцаа гаргахыг зөвшөөрдөггүй.	ГХО-ыг дэмждэг.
6.Вьетнам – Харилцаа холбоо – Шуудан – Усан боомт – Агаарын тээвэр	ГХО-ын тухай хуулиар ⁵ ГХО-чид нь хамтарсан компанийн 49 хүртэл %-ийг эзэмшиж болно. Хувь хүн байх тохиолдолд 15 хүртэл %-ийг зөвшөөрдөг. Стратегийн ач холбогдол бүхий ГХО-д Үндэсний Ассамблейн зөвшөөрөл шаардагддаг бол дэд бүтцийн талаарх ГХО-ыг ЗГ-аас зөвшөөрч батладаг.	– Батлан хамгаалах – Нийтийн аюулгүй байдал – Эрүүл мэнд – Түүх болон соёлын салбар – Хэвлэл мэдээлэл – Боловсрол – Банк санхүү – Үл хөдлөх хөрөнгө – Ашигт малтмалын хайгуул, олборлолт	ГХО-ыг дэмжихийг хичээдэг. Гэвч социалист загварын төлөвлөгөөт зах зээлийн систем, татварын хангалтгүй орчин, эдийн засгийн хаалттай салбар олон байдаг зэрэг нь ГХО хийх сонирхлыг бууруулдаг.

7.БНСУ –Хэвлэл мэдээлэл (25-30%) –Цахилгаан болон дулааны эрчим хүч (30%) –Үүрэн болон сансрын харилцаа холбоо (49%) –Хиймэл дагуулын бродкастинг (33%) –Усан болон агаарын тээвэр (50%) –Мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл (50%)	ГХО-ыг дэмжих тухай хуулиар ⁶ хориглосон болон хязгаарласан салбаруудаа тодорхойлсон. Хязгаарласан салбар тус бүрд ГХО-ын эзэмшлийн хувь хэмжээг тогтоож өгсөн.	– Цөмийн эрчим хүч – Радио болон телевизийн нэвтрүүлэг	ГХО-ыг дэмжих бодлого баримтладаг. Гэхдээ үндэсний аюулгүй байдалд сөрөг нөлөөлнө гэж тооцсон салбарт ГХО-ыг хориглосон. Дотоодын эдийн засгаа дэмжих үүднээс тодорхой салбаруудад ГХО-ыг хязгаарласан.
8.Япон – Үүрэн болон сансрын харилцаа холбоо (33%) Nippon Telegraph and Telephone – Радио телевизийн нэвтрүүлэг (20-33%). Гэвч үүнд сансрын хиймэл дагуулаар дамжуулах бродкастинг хамаарахгүй. – Агаарын тээвэр (20%) Narita International Airport. Гэтэл энэ хязгаарлалтад Haneda Airport хамаардаггүй. – Үл хөдлөх эд хөрөнгийн салбар. Токио, Осака, Нагоя болон газар тариалангийн бүс нутгууд дахь газар	Эрх зүйн харилцааны онцлогоос шалтгаалж тус улсад ГХО-ыг нийтлэг байдлаар хязгаарладаггүй. ЗГ-аас тодорхой компаниуд дахь ГХО-ын хязгаарыг зааж өгдөг.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмждэг. Гэвч зарим салбар дахь хөрөнгө оруулагчид хуулийн зохицуулалтыг төвөгтэй, ойлгомжгүй, ялгаварлан гадуурхсан хандлагатай гэж шүүмжилдэг.
9.АНУ – Агаарын тээвэр (25%) – Далайн тээвэр (25%) – Усан болон бусад Эрчим хүчний үйлдвэрлэл – Банк – Даатгал – Үл хөдлөх хөрөнгө – Газрын баялаг	ГХО-ын тухай хууль зүйн зарчмаар ⁷ Агаарын болон далайн хөлөг, бусад холбогдох бүх зүйл нь тус улсын иргэн дээр бүртгэгдэнэ. ГХО-ч нь зөвхөн хувь эзэмшинэ. Эзэмших хувь нь тухайн компанийг хянахааргүй хэмжээний байхыг шаарддаг. Мөн тогтоосон журмын ⁸ дагуу тодорхой хугацаанд хөрөнгө оруулалт болон үйл ажиллагааныхаа талаарх нарийвчилсан тайланг гаргаж байх ёстой.	– Харилцаа холбоо. Үүнд цахилгаан мэдээ, радио болон телевизийн нэвтрүүлэг багтана. – Цөмийн эрчим хүч	ГХО-ыг тэр бүр дэмждэггүй. Дотоодын эдийн засгаа дэмжих үүднээс ГХО-чид аль болох хөрөнгө эзэмших боломжийг багасгасан эрх зүйн зохицуулалттай.

10.Герман – Нийтийн тээвэр (Deutsche Bahn 25%) – Харилцаа холбоо (Deutsche Telekom 48%) – Шуудан (Deutsche Post 30.5%)	Тус улсын эдийн засаг, улс төрийн онцлогоос шалтгаалж төрийн өмчийн монополь эрх бүхий тодорхой төрлийн компаниуд байдаг. Эдгээрийн ГХО-ын хувь эзэмшлийн хэмжээг тусгайлан хуульчилж зааж өгөөгүй ч хяналтын багцыг өгдөггүй.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмждэг.
11.Чили – Зэсийн уурхай – Загасны аж ахуй – Банк – Даатгал – Хүрээлэн байгаа орчин – Харилцаа холбоо	ГХО нь 10,000 USD-с дээш хэмжээтэй байж Төв банкны зөвшөөрлийг авдаг. Тухайн хөрөнгө оруулах үйл ажиллагаанд нь хамаарах салбар бүрд холбогдох төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрлийг авдаг. Хүнд суртлын аргаар шууд бус хэлбэрээр ГХО-тад хязгаарлалт тавьдаг.	– Цөмийн эрчим хүч – Далайн тээвэр – Уул уурхай – Батлан хамгаалах салбар – Үл хөдлөх хөрөнгө	ГХО-ыг дэмжих сонирхол бага. Үндэсний аюулгүй байдлын үүднээс тодорхой салбаруудыг ГХО-чидад хаалттай болгосон. Нээлттэй салбарууддаа ч хөрөнгө оруулж үйл ажиллагаа эрхлэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдлууд бий болгосон.
12.Дани Үл хөдлөх хөрөнгийн хувьд зөвхөн Европын холбооны улсын иргэдэд эзэмшүүлэхээр заасан ч тус улсад сүүлийн 5 жил байнга оршин суусан тохиолдолд аль улсын иргэнээс үл хамаараад Хууль зүйн яамнаас эзэмших эрх олгодог.	Тус улсын Худалдааны зөвлөл болон Гадаад хэргийн яам хамтран байгуулсан Өрсөлдөөний Агентлагаас (Competition Authorities) ГХО-чийн чадавхи болон хөрөнгө оруулалтын зорилго зэргийг харгалзан үзээд зөвшөөрөл олгох эсэхийг шийддэг. Үүнд үндсэндээ хөрөнгийн эх үүсвэр, хэмжээг нь авч үздэг. Хамтарсан компанийн хэлбэр бүхий ГХО нь 10 сая USD-оос дээш бол Өрсөлдөөний тухай ⁹ хуулийн дагуу тус Агентлагт хянуулах ёстой. Үүнээс их хэмжээтэй бол Евро Комиссийн зөвшөөрөл шаардагддаг. Гэвч бодит байдал дээр 2 сая USD-оос дээш хэмжээтэй ГХО-ыг Агентлаг заавал хянаж үздэг байна.	Байхгүй	ГХО-ыг маш их дэмждэг.

<p>13.Энэтхэг</p> <p>Агаарын тээвэр, телевиз, радио нэвтрүүлэг (20-49%), согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл, барилгын үйлдвэрлэл (49%), автомашин үйлдвэрлэл зэрэг нийт 60 шахам салбарт хуваагдсан олон тооны үйл ажиллагаанд шууд болон шууд бус хэлбэрийн хязгаарлалтууд тавьсан. Эдгээрээс дурьдахад:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Банк (10-49%). Төрийн мэдлийн банкинд (20%) • Тамхины үйлдвэрлэлд хувь эзэмшлийн хэмжээ заагаагүй ч заавал эрх бүхий газраас зөвшөөрөл авахаар тусгасан. • Нүүрс (74%). Төрийн мэдлийн компанийн 49 хүртэл хувийг эзэмшиж болно. • Хөрөнгийн зах зээлд шууд хөрөнгө оруулалт, хувьцаа эзэмшил зэргийг нийтэд нь 49 хүртэл хувь байхаар заасан ч шууд хөрөнгө оруулалтыг 26% гэж хязгаарласан. Хөрөнгө оруулагч нь хувь хүн байх бол 5%-ыг зөвшөөрнө. • Зам гүүр, орон сууцны хороолол барих зэрэг дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтад ГХО-ыг 100% байж болохыг зөвшөөрдөг ч бүтээн байгуулалтын ажлын цар хүрээний доод хязгаарыг зааж өгсөн. 	<p>Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулиар¹⁰ улсын эрх ашигт харшлах бол ГХО- тай компанийг дангаар байгуулах болон дотоодын компаниудтай нэгдэх хамтрах зэргийг шууд хориглосон. Төрийн эзэмшлийн компаниас гадна 100 % хувийн эзэмшлийн байсан ч хязгаарлах салбарын аливаа компаниудад ГХО-ын хувь эзэмшил 49% байхыг шаарддаг. Зарим нэг тодорхой нөхцөлүүдэд 5 хүртэл хувь болгон бууруулсан. Тус улсын эрх ашигт нийцэхээр бол хориглосон салбарын зарим нэг үйл ажиллагаанд шууд бус хязгаарлалтын хэлбэрээр ГХО-ыг зөвшөөрдөг.</p>	<p>– Газар тариалан – Үл хөдлөх хөрөнгө – Хууль зүйн үйлчилгээ – Харуул хамгаалалтын үйлчилгээ – Цөмийн эрчим хүч – Төмөр зам – Мөрийтэй болон бооцоот тоглоом – Сугалаа</p> <p>Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт шинээр бүтээн байгуулалт хийх бол зөвшөөрөл олгодог. Барилга орон сууц гэх мэт</p>	<p>ГХО-ыг дэмжих сонирхол бага. Дотоодын эдийн засгаа дэмжих үүднээс маш олон салбарт ГХО-ыг их хэмжээгээр хязгаарладаг.</p>
---	--	--	--

UIN.MN
СУДАЛГААНЫ САН

14.Сингапур – Хэвлэл мэдээлэл (25-30%) – Харилцаа холбоо (15-30%) – Банк, санхүүгийн үйлчилгээ (5-44%) – Хууль зүйн үйлчилгээ (49%) – Үл хөдлөх хөрөнгө – Телевиз, радио нэвтрүүлэг	Тусгай хязгаарлалтын журмаар ¹¹ хязгаарлалт хийх салбаруудаа тодорхойлсон. ГХО-чийн эзэмшлийн хувь хэмжээг шууд тодорхой заагаагүй ч лиценз, зөвшөөрөл олгох байдлаар эзэмшлийн хэмжээг хязгаарладаг.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмждэг. Гэхдээ дотоодын эдийн засгаа дэмжих зорилгоор тодорхой салбаруудад бага хэмжээний хязгаарлалт хэрэглэдэг.
15.Канад – Харилцаа холбоо (20-46%) – Түүх болон соёлын салбар – Хэвлэл мэдээлэл – Радио болон телевизийн нэвтрүүлэг – Банк – Даатгал – Агаарын тээвэр – Уул уурхай (уран) – Үл хөдлөх хөрөнгө – Цахилгаан эрчим хүч	ГХО-ыг үндсэндээ хөрөнгийн зах зээл дээрх мэдээллээр хянадаг. Зарим салбарууддаа ГХО хийх хувь хэмжээг эрх зүйн актад шууд заах замаар хязгаарлалт хийдэг бол зарим үйл ажиллагааг эрхлэхэд эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл олгох замаар хязгаарлалт тавьдаг. Эдийн засгийн талаарх ОУ-ын гэрээний гишүүнчлэл ¹² зэрэг шууд бус далд хэлбэрийн саад бий болгодог. Эрх зүйн харилцааны онцлогоос шалтгаалж зарим мужуудад тусгайлан эрх зүйн акт гаргаж болдог.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмжих сонирхол бага.
16.Австрали – Хууль зүйн үйлчилгээ (49%) – Харилцаа холбоо. Үүнд цахилгаан мэдээ, радио болон телевизийн нэвтрүүлэг багтана. – Үл хөдлөх хөрөнгө – Агаарын тээвэр	ГХО-ыг хэн хөрөнгө оруулагч гэдгээс нь шалтгаалдаг. Өөрөөр хэлбэл, Хятадын хөрөнгө оруулагчдад таагүй хандаж ямар нэг байдлаар саад хийхийг оролддог бол Америкаас хийх ГХО-тыг ихээхэн дэмждэг.	Байхгүй	ГХО-тад хоёр талтай ханддаг. Дотоодын эдийн засагт сөргөөр нөлөөлөх боломжтой гэж тооцдог улс орнуудын хөрөнгө оруулалтад улс төрийн болон бусад арга замуудаар саад хийдэг.
17.Чех • Байхгүй	Байхгүй	– Банк – Даатгал – Үл хөдлөх хөрөнгө – Батлан хамгаалах	ГХО-ыг маш их дэмждэг. Зөвхөн үндсэний аюулгүй байдлаа хангах үүднээс тодорхой салбаруудад ГХО-ыг хориглосон.

18.Украин <ul style="list-style-type: none"> Стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудад ГХО-ыг 30% хүртэл зөвшөөрнө. 	ЗГ-ын санал болгосноор Парламентаас Стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудаа тодорхойлдог. ГХО-ч нь 50.000 USD-аас дээш хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг гадагш нь гаргах тохиолдолд Төв банкнаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай байдаг.	– Телевиз, радио нэвтрүүлэг	ГХО-ыг дэмждэг ч хөрөнгө оруулагчдыг үндэсний баялагаас хүлцэх хэмжээнээс илүүг авч магадгүй гэсэн хандлага байдаг. Тиймээс маш олон тооны хяналт шалгалт байнга хийдэг нь хөрөнгө оруулагчдад таатай санагддаггүй.
19.Франц <ul style="list-style-type: none"> Мөрийтэй, бооцоот тоглоом, харуул хамгаалалтын үйлчилгээ, хими биологийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, батлан хамгаалах салбарт хамаарах үйлдвэрлэл үйлчилгээ зэрэг нийт 20 орчим үйл ажиллагаа. 	Тусгай журмаар ¹³ ГХО-ыг хязгаарлах үйл ажиллагаануудыг тодорхойлсон. Эдгээр үйл ажиллагааг эрхлэхэд заавал ЗГ-ын буюу тухайлбал, Батлан хамгаалах яамны зөвшөөрөл шаардагддаг. Мөн ажлын цаг, цалин хөлсний хэмжээ, татвар зэрэг албан бус далд хэлбэрийн хязгаарлалтууд байдаг.	Байхгүй	ГХО-ыг дэмждэг. Гэхдээ тус улсын нийгмийн харилцааны онцлогоос шалтгаалж хөрөнгө оруулагчдад нийгмийн хамгаалал, халамжийн шинжтэй дарамт учирдаг.
20.Турк <ul style="list-style-type: none"> – Үл хөдлөх хөрөнгө (2,5 га газар. Тодорхой хэмжээс заагдаагүй газар эзэмших эрх бүхий компанид ГХО-ч хувь эзэмших бол 10% байна.) – Далайн болон агаарын тээвэр (49%) – Бродкастинг (25%) – Банк, санхүү – Даатгал – Газрын тос 	ГХО-чид газрын эрх олгодог ч энэ нь хэмжээ болон хөрөнгө оруулалтаар хязгаарлагддаг. Мөн ГХО-тай компани байгуулахад бүртгэлийн үйл ажиллагааг хүндрүүлэх зэрэг далд хэлбэрийн хязгаарлалт байдаг.	Байхгүй	ГХО-ыг маш их дэмждэг.

***

1. “ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХАД СТРАТЕГИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ АЖ АХУЙН НЭГЖИД ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТУХАЙ” ХУУЛИЙН ТӨСӨЛД ХИЙСЭН ШИНЖИЛГЭЭ

УИХ-д өргөн барьсан энэхүү хуулийн төслийн танилцуулгад дурьдсанаар хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл шаардлага нь:

- Өнөөдөр манай улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжоор гадаадын

хөрөнгө оруулагч нь Монгол Улсын хуулиар хориглоогүй үйлдвэрлэл үйлчилгээг хориглосноос бусад нутаг дэвсгэрт явуулж болохоор заасан. Хуулийн энэхүү хэт нээлттэй зохицуулалт нь ГХО-ын үр өгөөжийг бодитойгоор бий болгохгүй байгаагийн зэрэгцээ зарим тохиолдолд Монгол улсын Үндэсний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх хандлага ажиглагдаж байна. Иймд цаашид холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах замаар ашигт малтмал, эрчим хүч, зам тээвэр, банк, санхүү, хөрөнгийн зах зээл зэрэг улс орны эдийн засагт стратегийн ач холбогдолтой салбаруудад гадаадын хөрөнгө оруулалт оруулах асуудлыг улс орны эдийн засаг, үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний бизнесийн салбарын хөгжлийн бодлоготой уялдуулан зохицуулах;

- Үүний тулд Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий салбарыг тодорхой болгох, тэдгээр салбарт тавих хязгаарлалтыг хуульчлан тогтоох;
- Гадаадын хөрөнгө оруулалтад хяналт тавихын тулд саналын эрхтэй хувьцаа эзэмших эрхийг хязгаарлах арга замыг тодорхой болгох зэрэг үндсэн шаардлага тавигдсан байна.
- Гэвч хуулийн төслийг боловсруулахдаа ОХУ-ын “Улсыг батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдолтой аж ахуйн нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулах тухай” хуулийг орчуулсан байдлаар ашигласан нь хуулийн төслийн зохицуулалтууд үзэл баримтлал, үндсэн зорилготойгоо нийцээгүй зөрчилдөж байна.

Хуулийн төсөлд шинжилгээ хийж үзэхэд төслийн 6-р зүйлд Үндэсний Аюулгүй Байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудыг тодорхойлохдоо хуулийн төслийн үзэл баримтлалдаа дурьдсан эрчим хүч, зам тээвэр, банк, санхүү, хөрөнгийн зах зээл гэсэн гол салбаруудаа орхигдуулсан. Харин гидрометеорологи, геофизик, цахилгаан холбооны системийн мэдээлэл төрөлжүүлэхтэй холбогдуулан боловсруулалт хийх, техник хэрэгсэл, байр, хэсэгт алдаатай мэдээллийг хүлээн авахтай холбогдуулан цахилгаан төхөөрөмжийг гаргах үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх, дэлбэрэх материалын үйлдвэрлэл, тэдгээрийг түгээх үйл ажиллагаа, зэвсэг, техникийн үйлдвэрлэлд ашигладаг тусгай зориулалтын хайлш болон метал боловсруулах салбар гэх зэрэг батлан хамгаалах, аюулгүй байдлын чиглэлийн үйл ажиллагаануудыг түлхүү оруулсан байна.

Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарууддаа ГХО-ыг хязгаарлах, хяналт тавьдаг талаархи бусад улс орнуудын жишгээс үзэхэд ГХО-ыг дараах салбарууддаа хориглодог байна.

Үүнд:

- Улсын аюулгүй байдлыг хангах
- Эрүүл мэнд
- Түүх болон соёлын салбар
- Цөмийн эрчим хүч
- Харилцаа холбоо
- Үл хөдлөх хөрөнгө
- Суурь боловсрол
- Хэвлэл мэдээлэл

UIN.MN
СУДАЛГААНЫ САН

Хязгаарладаг салбаруудын хувьд:

- Дулааны болон цахилгаан эрчим хүч
- Ашигт малтмалын салбар
- Банк санхүү
- Харилцаа холбоо
- Дэд бүтэц
- Даатгал

- Үл хөдлөх хөрөнгө
- Хүрээлэн байгаа орчин

Манай улсын хувьд хөгжингүй орнуудын жишгээр ГХО-ыг шууд хориглосон салбарыг тодорхойлох нь эдийн засгийн чадавхи харьцангуй муутай өнөөгийн нөхцөлд учир дутагдалтай юм. Учир нь одоогоор стратегийн ач холбогдол бүхий салбарууд нь эдийн засгийн өсөлтийг хангаж буй үндсэн суурь юм. Гэхдээ үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үүднээс зарим нэг салбаруудад тодорхой хэмжээний хяналт, хязгаарлалт байх нь зүйтэй.

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлд хязгаарлалтын хэлбэрийг тодорхойлохдоо хувьцааны эзэмшлийн хэмжээг заах арга замыг сонгосон байна. Дийлэнхи улс орнуудын хувьд мөн энэ аргыг сонгодог байна. Харин манай улсын хувьд Стратегийн ач холбогдолтой салбарыг зөвхөн ашигт малтмал ба бусад гэж ангилсан нь хэт явцуу зохицуулалт болсон байна. Ашигт малтмалын салбар дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг 10 хувь байхаар хязгаарласан нь хэтэрхий бага байна. Жишээ нь томоохон хөрөнгө оруулалт шаардсан төсөл дээр Монгол Улсын Засгийн Газар 90 хувийн хөрөнгө оруулалт хийх хүчин чадал байгаа эсэх нь эргэлзээтэй. Мөн энэ нь ашигт малтмалын салбарт хийгдэх гадаадын хөрөнгө оруулалтыг үргээж болох талтай.

Төслийн 6 дугаар зүйлд Үндэсний аюулгүй байдал стратегийн ач холбогдол бүхий үйл ажиллагааг тодорхойлохдоо үзэл баримтлалдаа дурьдсан дараахь үндсэн салбаруудыг орхигдуулсан байна. Үүнд:

- Эрчим хүч,
- Зам тээвэр,
- Банк
- Санхүү,
- Хөрөнгийн зах зээл
- Эрүүл мэнд,
- Үл хөдлөх эд хөрөнгө /Real Estate/

Жишээ нь: Арилжааны банкнуудын дийлэнхи нь 100 хувийн гадаадын хөрөнгө оруулалттай байгаа манай орны хувьд барьцааны зүйл нь үл хөдлөх эд хөрөнгө байна. Хэрэв зээлдэгчид нь зээлээ төлж чадахгүй нөхцөлд барьцааны зүйл болох газар өмчлөх эрх ГХО-д шилжинэ. Энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, газрын тухай холбогдох хуулиудтай зөрчилдөж Монгол Улсын тусгаар тогтнол, аюулгүй байдалд нөлөөлөх боломжтой юм.

Хуулийн төсөлд дээрх байдлаар хязгаарлалт хийх салбарууд болон хязгаарлалтын арга замыг тодорхойлохыг оролдсон боловч энэ нь тун хангалтгүй байна. Стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудыг биш зөвхөн зарим нэг салбарт хамаарах үйл ажиллагаануудыг л тодорхойлсон.

Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах агуулга бүхий тодорхой нарийвчилсан зохицуулалт хийлгүйгээр, зөвхөн хувьцааны эзэмшлийн хувь хэмжээний тухай тайлбарласан ба төслийн бусад зүйл заалтуудад хөрөнгө оруулагчид тавих хяналтын талаарх процессын шинжтэй үйл ажиллагаануудыг тусгасан нь хуулийнхаа агуулгыг тодорхой гаргаж ирж чадахгүй байна. Энэ нь үзэл баримтлал болон уг хуулийг батлан гаргах болсон үндсэн шаардлагатай шууд зөрчилдөж байна. Иймээс энэхүү төслийг үзэл баримтлал, зорилгодоо нийцүүлэн дэлгэрэнгүй байдлаар дахин нарийвчлан боловсруулах шаардлагатай юм.

- 1) Хуулийн төсөл нь “Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай” (2001.11.08) хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төсөлд тавих нэр томъёо, хэл зүйн шаардлагыг хангаагүй, зүйл заалтууд нь найруулгын болон утгын хувьд ойлгомжгүй, нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэх боломжтой, үг хэллэг нь хоёрдмол утга бүхий тодорхойгүй, ойлгоход хүндрэлтэй зүйл заалтууд нэлээдгүй байна,

Мөн хуулийн төсөлтэй холбогдуулан одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа бусад хууль тогтоомжид хэрхэн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах талаар тусгаагүй, бусад салбарын хууль тогтоомжтой хэрхэн уялдаж байгаа талаар тодорхойгүй байна. Үүнд: Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль, Иргэний хууль, Компанийн тухай хууль, Татварын ерөнхий хууль, Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль гэх мэт.

* * *

Хавсралт – 1

МОНГОЛ УЛСАД БҮРТГЭГДСЭН ГАДААДЫН ШУУД ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ
(Салбараар, 1000 ам. долл.)

№	Салбарын нэр	%	Нийт	1990- 2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010.12.23
1	Геологи, уул уурхайн эрэл хайгуул, олборлолт, газрын тосны салбар	65,4	3 156 666,56	493 972,74	183 961,91	195 390,34	336 985,65	485 189,08	643 454,56	817 712,29
2	Худалдаа, нийтийн хоол	18,7	901 691,95	162 764,31	53 376,62	103 388,43	111 528,37	187 447,85	132 636,45	150 549,91
3	Бусад	4,8	231 785,68	92 880,36	52 884,35	47 739,57	13 882,50	6 875,86	3 510,34	14 012,70
4	Банк, санхүүгийн үйл ажиллагаа	2,7	131 390,33	67 105,46	9 671,09	11 982,63	21 936,52	4 495,96	3 219,31	12 979,37
5	Хөнгөн үйлдвэр	2,2	107 908,16	85 001,91	1 792,13	1 454,22	1 205,34	18 208,00	92,82	153,75
6	Инженерийн барилга байгууламж, барилгын материалын үйлдвэрлэл	1,5	74 117,26	55 237,94	772,73	1 791,75	4 273,45	1 894,74	9 366,55	780,10
7	Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн боловсруулалт	1,1	55 411,01	53 516,29	825,33	292,50	540,00			236,89
8	Мэдээлэл, холбооны технологи	0,7	36 108,56	19 623,03	6 267,60	480,86	6 916,70	1 442,57	1 252,80	125,00

9	Тээвэр	0,6	28 039,30	20 951,90	933,33	24,60	657,15	174,13	2 406,20	2 892,00
10	Аялал жуулчлал	0,4	18 770,70	13 028,04	1 490,23	1 637,36	486,70	1 365,63	491,34	271,40
11	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0,5	21 984,49	15 297,57	303,96	1 424,37	710,00	100,50	298,08	3 850,00
12	Соёл урлаг, боловсрол, шинжлэх ухаан, хэвлэл	0,3	14 683,80	10 656,24	12,99	391,47	67,00		3 495,61	60,48
13	ХАА, газар тариалан, МАА	0,3	14 813,78	9 305,76	2 787,10	362,60	208,43	1 242,38	504,15	403,36
14	Эрүүл мэнд, гоо сайхны үйлчилгээ	0,3	12 491,40	4 011,72	56,30	5,25	395,00	101,00	430,12	7 492,00
15	Мебель, модон эдлэл	0,1	5 886,75	5 400,63	22,00	14,15	81,30	335,06		33,60
16	Эрчим хүч	0,1	5 515,80	5 415,32	100,48	-	-			
17	Нийтийн ахуйн үйлчилгээ	0,1	2 720,22	2 474,73	33,19	162,50	-	49,80		
18	Үнэт зүйлс, бэлэг дурсгал	0,1	2 648,18	1 224,43	1 353,75	-	70,00			
19	Цахилгаан хэрэгслийн үйлдвэрлэл	0,0	1 809,20	1 615,02	194,18	-	-			
20	Гэр ахуйн хэрэгслийн үйлдвэрлэл	0,0	1 432,50	1 411,50	-	3,00	18,00			
НИЙТ ГШХО		100	4 825 875,62	1 120 894,91	316 839,28	366 545,59	499 962,11	708 922,55	801 158,33	1 011 552,85

***

Хавсралт – 2

**МОНГОЛ УЛСАД БҮРТГЭГДСЭН ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТТАЙ
КОМПАНИЙН ТОО (Салбараар)**

№	Салбарын нэр	%	Нийт	1990-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010.12.23
1	Худалдаа, нийтийн хоол	64,6	6905	969	522	1112	1505	1515	572	710
2	Бусад	13,8	1472	860	297	262	21	3	15	14
3	Инженерийн барилга байгууламж, барилгын материалын үйлдвэрлэл	3,6	386	327	15	14	20	4	6	
4	Геологи, уул уурхайн эрэл хайгуул, олборлолт	3,5	373	272	27	22	23	4	12	13
5	Аялал жуулчлал	2,9	305	176	57	35	23	12	1	1
6	Хөнгөн үйлдвэр	1,8	190	167	7	14	1	1		
7	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	1,7	179	172	5	2				
8	Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн боловсруулалт	1,5	158	149	4	4				1
9	Тээвэр	1,1	118	101	7	3	1	1	2	3
10	Мэдээлэл, холбооны технологи	1,0	106	72	7	11	7	6	2	1
11	ХАА, газар тариалан, МАА	1,0	102	86	8	5	1		1	1
12	Мебель, модон эдлэл	0,7	77	71	2	4				
13	Соёл урлаг, боловсрол, шинжлэх ухаан, хэвлэл	0,6	64	60	1	3				
14	Банк, санхүүгийн үйл ажиллагаа	0,5	57	36	2	5	7	4	2	1
15	Эрүүл мэнд, гоо сайхны үйлчилгээ	0,5	52	47	1	2		1		1
16	Эрчим хүч	0,4	44	39	4	1				
17	Нийтийн ахуйн үйлчилгээ	0,4	40	36	2	2				
18	Цахилгаан хэрэгслийн үйлдвэрлэл	0,3	29	23	3	3				

19	Гэр ахуйн хэрэгслийн үйлдвэрлэл	0,2	21	21						
20	Үнэт зүйлс, бэлэг дурсгал	0,1	8	7		1				
	Нийт ГХОКомпанийн тоо	100	10686	3691	971	1505	1609	1551	613	746

* * *

Хавсралт – 3

МОНГОЛ УЛСАД БҮРТГЭГДСЭН ГАДААДЫН ШУУД ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ
(Улсаар, 1000 ам. долл.)

№	Улсын нэр	%	Нийт	1990-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010.12.23
1	БНХАУ	51,09	2 465 491,57	441 786,38	227 922,28	172 014,03	339 614,67	497 800,88	613 058,80	173 294,53
2	Канад	8,29	400 005,03	174 206,58	1 542,25	72 180,37	497,15	2 739,57	1 028,00	147 811,12
3	Нидерланд	6,09	294 081,63	5 265,58	221,70	475,86	58,50	4 069,20	51 028,60	232 962,18
4	БНСУ	5,30	255 734,19	85 180,14	19 004,49	16 434,78	22 991,38	41 765,41	31 673,98	38 684,01
5	Виржини арлууд (УК)	4,60	222 113,15	48 394,23	5 033,92	6 111,67	35 449,00	6 157,89	19 305,18	101 661,27
6	Япон	2,87	138 370,37	66 208,26	5 840,80	4 727,59	2 450,10	46 623,46	5 594,78	6 925,37

7	БНХАУ / Гонконг/	2,63	126 813,01	25 033,35	773,02	350,50	8 255,51	1 757,81	11 032,44	79 610,37
8	Бермуда	2,51	121 059,66	1 604,48	4 962,86		30,30	6,46		114 455,56
9	ОХУ	2,24	108 081,51	37 163,16	7 450,14	11 654,52	39 774,38	3 795,42	6 139,20	2 104,68
10	АНУ	2,19	105 800,36	45 725,48	5 564,06	37 165,78	4 285,67	6 466,89	2 571,52	4 020,97
11	Сингапур	1,81	87 261,96	8 513,28	4 645,78	728,60	700,00	32 339,86	9 359,44	30 975,00
12	Их Британи	1,06	51 226,56	25 813,22	6 347,90	9 013,47	2 429,000	6 057,76	972,15	593,07
13	Кейман арал	1,00	48 417,86	264,02		2 400,00		35 069,33	321,45	10 363,06
14	Швейцарь	0,86	41 469,98	5 732,89	2 563,50	6 676,45	366,52	90,00	22 190,40	3 850,22
15	Болгар	0,64	30 867,98	30 778,48		17,00	15,00	7,50		50,00
16	Герман	0,57	27 737,41	10 369,80	370,20	1 386,27	817,49	580,01	13 281,00	932,64
17	Вьетнам	0,50	24 352,85	505,80	231,67	20 448,54	674,73	1 270,11	442,00	780,00

18	Австрали	0,47	22 522,74	3 730,19	12 066,75	384,40	289,20	3 361,90	516,50	2 173,80
19	Франц	0,41	20 024,49	326,99	35,00	66,30	12 550,00	170,08	2 376,34	4 499,79
20	БНХАУ/ Тайвань/	0,41	19 811,31	11 123,37	474,75	20,10	590,80	6 443,49	997,50	161,30
21	Сэйнт Киттс энд Невис	0,41	19 718,25	5,00			10,00		173,70	19 529,56
21	Багамын арлууд	0,37	17 627,79	17 435,79		102,00				90,00
22	Итали	0,32	15 212,65	8 265,85	5 219,43	44,90	37,50	856,97	340,00	448,00
23	Малайз	0,30	14 411,85	4 529,19	2 993,00	711,60	60,75	5 340,69	445,12	331,50
24	Казахстан	0,30	14 288,15	551,76	35,30	31,30	11 522,22	214,57	1 515,00	418,00
25	Португал	0,28	13 506,00	13 506,00						
26	Люксембург	0,72	34 647,84	2 911,70	1 809,30	10,00	3 118,917	195,80	1 012,65	25 589,47
27	Кипр	0,24	11 607,65	244,08		10,00	7 091,52	71,00	190,00	4 001,05
28	Израйль	0,17	8 273,61	8 094,91	10,00	20,00	23,70	15,00		110,00

29	Энэтхэг	0,16	7 527,69	334,00	10,00	128,00	4 925,00	690,00	1 155,00	285,69
30	Украин	0,15	7 290,54	6 148,12	24,95	89,90	66,90	45,00	725,63	190,04
31	Чех	0,14	6 833,74	4 145,87	24,00	52,22	80,61	2 015,04	80,00	436,00
33	Шинэ Зеланд	0,13	6 301,02	2 489,20	1 139,60	60,00	225,95	1 706,28	580,00	100,00
34	Бельги	0,11	5 272,71	2 744,72		2 190,90	134,46	75,00	27,62	100,00
35	БНХАУ / Макао/	0,09	4 461,00	4 461,00						
36	Турк	0,07	3 353,67	1 910,27	80,00	32,00	114,30	338,60	514,50	364,00
37	Лехтенштейн	0,07	3 336,45	3 336,45						
38	Австри	0,05	2 335,14	1 984,85	10,00	101,87	6,40	191,52		40,50
39	Польш	0,04	2 036,26	1 780,26	10,00	16,00	20,00	10,00	150,00	50,00
40	Унгар	0,04	1 895,68	1 162,48	12,71	54,20	18,00	240,00		408,29
41	Узбекстан	0,04	1 704,30		3,20			100,00	756,10	845,00
42	БНАСАУ	0,03	1 401,86	1 162,61	66,50	22,75	50,00			100,00

43	Панам	0,03	1 293,65	1 055,45	7,70				100,00	130,50
44	Словак	0,02	¹ 192,06	869,06		273,00	50,00			
45	Пакистан	0,02	931,05	698,95	15,00	6,00	21,10	80,00		110,00
46	Антигуа ба Барбуда	0,02	729,86	729,86						
47	Кыргызстан	0,01	650,50	469,50	1,00				120,00	60,00
48	Щвед	0,01	660,10	13,10	10,90		466,00	30,00	40,10	100,00
49	Мауритан	0,01	510,00					30,00	480,00	
50	Сири	0,01	410,99	285,89	5,10	15,00		105,00		
51	Белиз	0,01	375,88		13,00	175,88			85,00	102,00
52	Ирланд	0,01	320,14	46,25	9,00		9,00		76,54	179,35
53	Гибралтар	0,01	291,00	176,00	15,00					100,00
54	Тайланд	0,01	287,10	76,00				3,00	108,10	100,00
55	Югослав	0,01	285,07	280,17	4,90					
56	Армен	0,01	270,05	239,60	15,30	6,60		8,55		
57	Беларус	0,01	269,06	27,00				56,00		186,06

58	Иран	0,01	253,00		18,00		2,00			233,00
59	Бангладеш	0,00	215,00				10,00		105,00	100,00
60	Азербайжан	0,00	210,00				20,00			190,00
61	Британийн Мэн арал	0,00	200,00							200,00
62	Саудын Араб	0,00	198,30	198,30						
63	Норвеги	0,00	193,15	67,15	10,00	5,00	6,00	90,00		15,00
64	Кампуж	0,00	168,30		153,30	15,00				
65	Хорват	0,00	146,00	146,00						
66	Ливан	0,00	142,86	134,94		7,92				
67	Ирак	0,00	115,00	15,00						100,00
68	Индонез	0,00	104,00			20,00			84,00	
69	Британийн Вест Индизс Ангуила	0,00	100,00							100,00
70	Румын	0,00	100,00							100,00
71	Дани	0,00	90,30	90,30						
72	Испани	0,00	89,60	59,60		20,00	10,00			

73	Гүрж	0,00	73,05	18,05			5,00		50,00	
74	Сейшалын арал	0,00	70,00				10,00	17,00		43,00
75	Аргентин	0,00	55,00						55,00	
76	Грек	0,00	49,00	49,00						
77	Финлянд	0,00	41,67	20,00	8,17	7,00		6,50		
78	Молдав	0,00	41,50	39,00			2,50			
79	Катар	0,00	40,00					10,00	30,00	
80	ХБНАБалба улс	0,00	35,00	5,00					30,00	
81	Туркс энд Кейкос арлууд	0,00	31,00		3,10					27,90
82	Туркменистан	0,00	30,00							30,00
83	Барбадос	0,00	30,00	20,00	10,00					
84	Тажикстан	0,00	30,00	10,00	10,00	10,00				
85	Шри Ланка	0,00	28,00					28,00		
86	Британийн энэтхэгийн далайн газар	0,00	25,00			25,00				
87	Йордан	0,00	24,93	21,60		3,33				
88	БНЛибер Улс	0,00	20,50	20,50						
89	Морокко	0,00	20,00					20,00		

90	Гондурас	0,00	19,50	13,50	6,00					
91	Эстони	0,00	17,00	17,00						
92	Серби Монтенегро	0,00	15,00	8,25	6,75					
93	Камерун	0,00	12,00	12,00						
94	Мауритус	0,00	12,00			12,00				
95	Латви	0,00	10,00	10,00						
96	Маршалын арал	0,00	10,00	10,00						
97	Мианмар	0,00	10,00		10,00					
98	Минор Оутлайн арлууд	0,00	10,00			10,00				
99	Сайнт Нелена	0,00	6,00		6,00					
100	Мелчизедекийн арлууд	0,00	5,61	5,61						
101	Нигер	0,00	5,00	5,00						
102	Филлипин	0,00	4,90				4,90			
103	Этопи	0,00	2,50	2,50						
104	Виржини арал /US/	0,00	2,00		2,00					
НИЙТ ГШХО		100	4 825 875,62	1 120 894,91	316 839,28	366 545,59	499 962,11	708 922,55	801 158,33	1 011 552,85

* * *

Хавсралт – 4.

БНХАУ-ЫН ГАДААДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН КАТАЛОГ

	Салбар	Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан			Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглосон
		Хятадын тал хувьцааг эзэмшинэ. (51%-аас дээш)	Хамтран ажиллах, хамтран хөрөнгө оруулахаар хязгаарласан	Хязгаарласан	
1	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, мал аж ахуй, загас агнуур	Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний шинэ сортыг үйлдвэрлэх	Ховор үнэт модны боловсруулалт	Хөвөн боловсруулалт	Улсын ховор сайн чанарын сорт (ургамал, амьтан, үсан үйлдвэрийн сайн чанарын бүтээгдэхүүн) Ургамлын үр болон үржүүлгийн үйлдвэрлэл болон хөгжүүлэх Улсын харьяат газар болон голд загас агнуур
2	Ашигт малтмалын олборлох	Ховор төрлийн нүүрсний төрөлд хайгуул болон олборлох Марганц олборлох	Хүнд жоншны хайгуул болон олборлох	Үнэт төмөрлөг (алт, мөнгө, цагаан алт) –ийн хайгуул, олборлох Алмаз зэрэг үнэт чулуунд хайгуул болон олборлох Фосфат олборлох Магни олборлох Celestine олборлох	Вольфрам молебдин, цагаан тугалга, хайлуур жоншид хайгуул хийх, олборлох Газрын ховор металд хайгуул хийх, олборлох Цацраг идэвхт ашигт малтмалд хайгуул хийх, олборлох
3	Үйлдвэрлэл	Хүнсний боловсруулалт		Эрдэнэ шишийн боловсруулалт	
		Шар буурцаг, ургамлын тос гаргаж авдаг үр зэрэгт боловсруулалт хийх Шингэн түлшийн үйлдвэрлэл			
	Архи ундааны үйлдвэрлэл	Шар айраг, алдартай цагаан архины үйлдвэрлэл		Нүүрс хүчлээр баяжуулсан ундаа үйлдвэрлэх	Улсын уламжлалт аргын ногоон болон онцгой төрлийн цайнд боловсруулалт хийх(алдартай цай зэрэг)
	Тамхи үйлдвэрлэл			Тамхи ба filter tips-д боловсруулалт ба үйлдвэрлэл	
	Хэвлэл нийтлэл	Хэвлэл			
	Газрын тосны боловсруулалт болон коксжуулах			Жилд 8000000 тонн болон доош боловсруулах үйлдвэрийн барилга байгууламж ба үйл ажиллагаа явуулах	

		Химийн түүхий эд ба химийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл			Ионы салст эхүүн сод —ны бүтээгдэхүүн, Эмзэг мэдрэмтгий материал, Бензидрин бүтээгдэхүүн, Хүхрийн хүчил энгийн титаны үйлдвэрлэл, Төмрийн хүдэр, Бари давсны үйлдвэрлэл	
		Эмийн үйлдвэрлэл	Мансууруулах үйлчилгээтэй буюу өвчин намдаах тайвшруулах үйлчилгээтэй эмийн үйлдвэрлэл		Хлорамин, пенициллин G, lincomycin, гентамицин, dihydrostreptomycin, oxytetracycline, hydrochloride amikacin, tetracycline, , medecamycin, kitasamycin, ciprofloxacin, norfloxacin, and ofloxacin зэрэг бүтээгдэхүүн 2. Парацетамол, Витамин B1, B2, C E, Analgin, гэх мэт	“Зэрлэг эмийн ургамлын нөөц баялагыг хамгаалах тогтоол”-д орсон болон “хятадын үнэт ховор, аюулд орсон ургамлыг хамгаалах жагсаалт”-д орсон хятад эмийн ургамалд боловсруулалт хийх
		Chemical fibre			Chemical fibre drawnwork of conventional chipper	
		Резин бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл			Дугуйн хаймарыг шинэчлэх	
		Өнгөт металын хайлуулалт болон боловсруулалт		Газрын ховор метал хайлуулалт	Вольфрам, молебдин, цагаан тугалга зэрэг газрын ховор металын хайлуулалт	Цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайлуулах болох боловсруулалт хийх
		Төмөрлөгийн үйлдвэрлэл			Хөнгөн цагаан, зэс, хар тугалга, цинк зэргийн өнгөт металын хайлуулалт	
		Энгийн Тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл			Контейнер үйлдвэрлэл	
		Хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл			Хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	
		Тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл			Дунд доод зэрэглэлийн В загварын хэт дуу авиа дүрслэлийн төхөөрөмж үйлдвэрлэх	Зэвсгийн дарь үйлдвэрлэх
		Тээврийн хэрэгсэл үйлдвэрлэл	Энгийн усан онгоц засварлах, дизайн хийх болон үйлдвэрлэх			

		Электрон болон алсын холбоо ба бусад электрон бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл			Телевизийн хиймэл дагуулын чухал сэлбэгийн үйлдвэрлэл	
					Санхүүгийн мөнгө тоологч хэрэгслийн үйлдвэрлэл	
		Аж үйлдвэр болон бусад үйлдвэрлэл				Зааны ясан сийлбэр
						Барын ясан боловсруулалт
						Лакадсан эдлэл үйлдвэрлэл
						Паалантай эдлэлийн үйлдвэрлэл
						Өмөн үүсгэх идэвх, төрөлхийн гажиг согог үүсгэдэг, мутацийн үүсэл болон байгаль орчин бохирдуулдаг тэсвэртэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
4	Эрчим хүч, газ ба усны үйлдвэрлэл болон түгээх салбар	Цахилгаан сүлжээний барилга байгууламж, үйл ажиллагаа явуулах			Төвд, Уйгар, Хайнан-зэрэг газарт жижиг цахилгаан сүлжээний барилга угсралт ба үйл ажиллагаа явуулах	
5		Төмөр замаар зуучид тээвэрлэх компани			Төмөр замын бараа тээврийн компани	Агаарын тээврийг удирдах компани
	Зам тээвэр, агуулах, шуудангийн салбар	Усан тээврийн компани			Замаар зуучид тээвэрлэх компани	Шуудангийн компани
		Зураг авах, хайгуул хийх зэрэг агаарын тээврийн компани			Хил гардаг машины тээврийн компани	
					Телеком компани: гадаадын хөрөнгө оруулалт 50 хувиас хэтэрч болохгүй	
6	Бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа	Амуу будаа, хөвөн, ургамлын тос, эм, тамхи, авто машин, химийн бордоо зэргийн бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа	Аудио видео бүтээгдэхүүний жижиглэн худалдаа (зөвхөн хамтран ажиллаж болно)		Шууд борлуулалт, шуудангаар, интэрнэтээр худалдах зэрэг компани	
		Хөлөг онгоцны төлөөлөх			Бараа Бүтээгдэхүүний дуудлага худалдаа	
7	Банк санхүүгийн салбар				Банк санхүүгийн компани	
					Даатгалын компани(гадаадын хөрөнгө оруулалт 50 хувиас ихгүй)	
					Үнэт цаасны компани	
					Даатгалын зууч компани	

8	Үл хөдлөх хөрөнгийн салбар			Дээд зэрэглэлийн зочид буудал, office барилга, амьны орон сууц, ба олон улсын үзэсгэлэнгийн төвийн барилга байгууламж болон үйл ажиллагаа явуулах	
				Үл хөдлөх хөрөнгийн хоёрдогч зах зээлийн арилжаа ба үл хөдлөх хөрөнгийн зууч компани	
9	Түрээс болон нийгмийн үйлчилгээ		Зах зээлийн судалгаа хийх	Хуулийн лавлагаа	Нийгмийн санал асуулга
				Хөрөнгийн судалгаа авдаг компани	
10	Шинжлэх ухааны судалгаа, технологийн үйлчилгээ болон геологийн хайгуул	Хайгуул болон газрын зураг хийдэг компани	Зураг авах үйлчилгээ (агаараас зураг авах гэхдээ хайгуулын зураг авах бус)	Экспорт импортын бүтээгдэхүүнд хяналт шалгалт, гэрчилгээ олгох компани	Хүний биеийн эс, гений эмчлэх, анагаах технологийн нээлт ба хэрэглээ
11	Ус байгаль орчин ба нийтийн байгууламж	Томоохон хотын газ, дулаан, ус түгээх системийн барилга байгууламж болон үйл ажиллагаа явуулах			Байгаль хамгааллын бүсэд болон олон улсын чухал чийгтэй газар барига байгууламж барих
					Улсын хамгаалалтандаа авсан зэрлэг амьтан ургамлын бүсийг нээх
12	Боловсрол		Ерөнхий боловсролын байгууллага		Цэрэг цагдаа, улс төр ба намын зэрэг онцгой хүрээнд сургалтын байгууллага
13	Ариун цэвэр, нийгмийн хамгаалалт болон нийгмийн асрамжын салбар		Эмчилгээний байгууллага		

UIN.MN
СУДАЛГААНЫ САН

14	Соёл урлаг, спорт ба зугаа цэнгэлийн салбар	Кино үйлдвэрлэл болон үйл ажиллагаа явуулах	Радио телевизийн нэвтрүүлэг ба кино төсөл (зөвхөн хамтран ажиллаж болно)	Том хэмжээний цэцэрлэгт хүрээлэнгийн барилга байгууламж болон үйл ажиллагаа явуулах	Мэдээний байгууллага
		Тоглолт хийдэг агент	Зугаа цэнгэлийн газар ажиллуулах		Ном сэтгүүлийн нийтлэл болон импортын үйлчигээ Видео бүтээгдэхүүн болон электрон хэвлэл зэргийн нийтлэл, импортын үйлчилгээ Телевизийн суваг Радио телевизийн нэвтрүүлэг бэлдэх компани Кино үйлдвэрлэлийн компани Мэдээний вэбсайт зэрэг Видео бичлэгийн компани Голфын талбай барих, ажиллуулах Морин уралдааны талбай зэрэг тоглоомын газар
15	Бусад салбар				Цэргийн зэвсэг тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдал болон хэрэглээний үр ашигт муугаар нөлөөлөх төсөл

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ

БНХАУ

1. <http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138049.htm>
2. <http://www.law-in-china.com/Revised2004.htm>
3. <http://www.china.com.cn/chinese/PI-c/92264.htm>
4. <http://www.china.com.cn/chinese/PI-c/170159.htm>
5. http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=17056
6. <http://www.china.com.cn/chinese/PI-c/347179.htm>
7. <http://www.china.com.cn/chinese/PI-c/110350.htm>
8. <http://finance.sina.com.cn/g/20071107/11564147801.shtml>

ХБНГУ

1. Investments in Germany: New Restrictions for Foreign Investors, http://www.unctad.org/en/docs/iteia20061_en.pdf
2. Foreign trade and payments act, Germany. 2009.04.04 нэмэлт орсоноор
3. Regulation Implementing the Foreign trade and payments act, Germany. 2009.04.04 нэмэлт орсоноор

ОХУ

1. ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль. №160. 1999 он.
2. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай хууль. №57. 2008 он.
3. “Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол

бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэх тухай” холбооны хууль батлагдсантай холбогдуулан ОХУ-ын зарим хууль эрх зүйн актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль. №58. 2008 он.

4. Өрсөлдөөнийг хамгаалах тухай хууль. №135. 2006 он.
5. ОХУ-д гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилтэнд хяналт тавих Засгийн газрын хорооны тухай. Засгийн газрын тогтоол №510. 2008 он.
6. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулах тухай хэлцэл хийх урьдчилсан зөвшөөрөл олгох болон тэдгээр аж ахуй нэгжүүдэд хяналт тогтоохыг зөвшөөрөх тухай журам. Засгийн газрын тогтоол №838. 2009 он.
7. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдэд хөрөнгө оруулж буй гадаадын хөрөнгө оруулагчдын үүргийн биелэлтийг хангуулах төрийн үйл ажилгааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.
8. Улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдийн дүрмийн сангийн 5 болон түүнээс дээш хувийн хувьцааг гадаадын хөрөнгө оруулагч эзэмших тухай мэдэгдэх хуудасыг хянаж үзэх төрийн үйл ажиллагааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.
9. Гадаадын хөрөнгө оруулагчид улс орны батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуй нэгжүүдтэй хэлцэл хийх урьдчилсан зөвшөөрөл олгох болон тэдгээр тэдгээр аж ахуй нэгжүүдэд хяналт тогтоох тухай өргөдлийг хянаж үзэх төрийн үйл ажиллагааны тухай. Холбооны монополютой тэмцэх албаны журам. 2010 он.
10. “Стратегийн ач холбогдол бүхий үйлдвэрийн газар болон хувь нийлүүлсэн компаниудын жагсаалт”. ОХУ-ын Ерөнхийлөгчийн 1009 тоот зарлиг. 2004.08.04. Эх сурвалж: <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2004/08/75174.shtml>

БУСАД

1. ГХГОА-ийн мэдээлэл.
2. Danish Competition Act
3. French Official Journal, decree 2005-1739 of 30 December 2005
4. Guide to International Business Practices, p.300, William S.Hein&Co., 1997
5. http://en.wikipedia.org/wiki/Organisation_for_Economic_Cooperation_and_Development
6. <http://www.finmarket.ru/z/nws/news.asp?id=1532135&rid=1>
7. <http://www.state.gov/e/eeb/ifa/2008/101005.htm>
8. <http://www.tsast.mn/project/?pageID=31&mid=34&subid=34&smid=31>
9. India's National Security Exception Act
10. Kazakhstan's Subsurface Law
11. Korea's Foreign Investment Promotion Act (FIPA)
12. Kuwait's Direct Foreign Capital Investment Law of 2001
13. North American Free Trade Agreement (NAFTA)
14. Qatar's The Investment Law No. 13/2000
15. Singapore's Limits on National Treatment and Other Restrictions
16. The International Investment Survey Act of 1976
17. Vietnam's The 2005 Investment Law
18. Vila, Adis M., “Legal Aspects of Foreign Direct Investments in the United States”, 16 Int'l. Law.

